

OSZTÁLYTITKÁRI BESZÁMOLÓ*

MÓCSY JÁNOS
akadémikus

MTA. Agrártudományok Osztálya, Budapest

Az Akadémia nagygyűlése s ennek keretében az osztályülés és az osztálytitkári beszámoló szerepe kettős. Egyrészt visszapillantunk az elmúlt esztendőre, esetleg hosszabb időre is, és megvizsgáljuk, hogy amit tettünk helyes volt-e; de a jövőbe is nézünk, hogy meghatározzuk, melyek a legsürgősebb elvi és gyakorlati feladataink s melyek azok, amelyek megoldására csak később érnek meg a feltételek. Kötelességünk ezt megtenni annál is inkább, mert az Akadémia feladata nemcsak az általános tudományfejlesztési program ráeső részének végrehajtása, hanem — legalábbis ugyanilyen jelentőséggel — a kezdeményezés is.

Az agrártudományi osztály működési területe sok tudományágat ölel fel, és sokkal vannak kapcsolatai, mégpedig nemcsak a természettudományok, hanem a társadalomtudományok területén is. A szaktudományi kutatások részleteredményei, ha azokat önmagukban tekintjük, csak a szorosan vett szakembereket érdeklik. De hogyha ezeknek az eredményeknek társadalmi hatásait tekintjük, akkor látjuk, hogy a kutatás a szakmai eredményeket messze meghaladó jelentőségű közügy.

Érdeemes megállni egy pillanatra annál a kérdésnél, hogy a szocializmus alapjainak lerakása után mi is a szerepe a tudományos kutatásoknak. Feladataink a múlthoz képest sem számban, sem jelentőségben nem csökkentek, mert eddigi feladatainkhoz a társadalmi és technikai fejlődés újabb, a premisszáik hiányában eddig fel nem merült újabb feladatokat vetett fel. Új feladatokat ad az is, hogy a szocializmusban tovább nőnek az igények a termelés mennyisége és minősége tekintetében. Ez az igény pedig mind az alapkutatások, mind az alkalmazott kutatások felé mutatkozik. Új szempont, hogy amilyen mértékben nőnek az igények az új tudományos eredmények, mint a termelés előbbrevivói iránt, ugyanolyan mértékben nőnek — a népgazdaság teljesítőképességének határain belül — a kutatás lehetőségei is. Nem kell számadatokra hivatkozni, mert köztudomású, hogy a tudományos kutatásokra szánt összeg hazánk jövedelmének elosztásában milyen nagy és állandóan

* Elhangzott az Osztályvezetőség 1963. április 9-én tartott nyilvános ülésén.

növekedő tételekkel szerepel, s ehhez azt szeretném hozzáfűzni, hogy ezt manapság már mindenki természetesnek találja. Márpedig ez külön eredmény és mély jelentőségű társadalmi jelenség.

A magyar mezőgazdaság és ezen belül a mezőgazdasági tudományok fejlődésében irányt mutató volt az MSZMP központi bizottságának az 1962. évi márciusi ülésén hozott határozata a mezőgazdaság helyzetéről és a további feladatokról. Miután megteremtettük a mezőgazdaságban a szocialista termelési viszonyokat, létrejött az a szilárd alap, amelyre építve a termelőerők gyors ütemű fejlesztését megoldhatjuk.

Az említett határozat feladatul tűzte ki, hogy a kutatás tudományosan alapozza meg az ötéves és a távlati fejlesztési terveket, hogy a kutató- és oktatómunkát közelebb vigye a gyakorlathoz, s hogy kutatóintézeteink ne csak saját eredményeiket vezessék be a gyakorlatba, hanem a legjobb külföldi fajták és tapasztalatok hazai kipróbálása után ezeket is terjesszék el.

Ezeknek a feladatoknak a kutatás általában eleget tett. Az elmúlt esztendő kutatásai alapozták meg a tudomány részéről azt a hatalmas fejlődést, aminek az elmúlt években tanúi voltunk, s ami lehetővé tette, hogy a száraz 1961-es esztendő után a rendkívül aszályos 1962-ben is olyan termést takaríthattunk be, ami ugyan elmaradt a tervezettől, de még mindig meghaladta az ún. békeévek terméseit. Ebben persze nemcsak az új, bőtermő fajták elterjedésének volt szerepe, hanem a szocialista nagyüzemi gazdálkodásból és a helyes politikai vezetésből folyó lehetőségeknek is.

Ennek illusztrálására csak néhány adat:

1961-ben mintegy 800 000 holdat vetettek be bőtermő új gabonafajtákkal, és az országos termésátlag e területeken kereken 13 q volt. 1961-ben a kukorica vetésterületének 80%-án, összesen közel 2 millió holdon termesztettek martonvásári fajtákat. Az időjárás tekintetében rendkívül rossz 1962-es évben is átlag 10,3 q búzát takarítottak be; a nemesített kukoricafajták vetésterülete 2 millió hold fölé nőtt, s bár a tenyészdő alatt a kukorica sok helyütt a szükséges csapadék felét sem kapta meg, a termés mégis 14,5 q volt.

Ha ezeket a terméseredményeket, amelyeket egy példátlanul aszályos esztendőben értek el, összevetjük a két-három évtized előtti átlagtermésekkel, lehetetlen nem látni a mezőgazdasági kutatás szerepét és a nagyüzemi gazdálkodás fölényét.

Az agrártudományi kutatás eredményei a maguk teljességében csak a szocialista nagyüzemi viszonyok között bontakozhatnak ki.

Hogy mennyit lehet termelni, arra egy „házi” példát említek. A martonvásári kutató intézet gazdaságában 1960-ban 100 hold szántóterületre 62 571 liter tejet, 199 q marha- és sertéshúst termeltek, a rákövetkező aszályos 1961. évben pedig 58 493 liter tejet, 227 q marha- és sertéshúst. De, hogy a szövetkezetekben is lehet igen tiszteletreméltó termelési eredményeket elérni, arra példa a székesfehérvári Szabad Élet Tsz., ahol a búza nem kisparcellán,

hanem 700 kat. holdon 1962-ben átlagban 20 q-án felüli termést adott. A Fejér megyei termésátlag is messze meghaladja az országos átlagot.

Ezek az adatok példák arra is, hogy egy kutató intézet és egy kutató-intézeti gazdaság csak akkor tölti be hivatását, ha a tudományos eredmények termelési eredményekben is mutatkoznak, s hogyha az intézet hatása a szomszédokra s a tájra is kisugárzik. Erre egyébként a Földművelésügyi Minisztérium intézményei között is lehet példákat találni.

Az egész magyar nép és ezen belül a szövetkezeti parasztság és a mezőgazdaság minden dolgozója politikai egységét és erejét mutatta az MSZMP VIII. kongresszusa, amely gazdasági életünknek is nagy jelentőségű eseménye volt. Paradoxonnak látszik, de talán éppen az a jelenség a legnagyobb jelentőségű a VIII. kongresszuson, hogy e kongresszus nem hozott elvi jelentőségű változtatást az addig követett úttal szemben, hogy nem kellett 90°-os irányváltoztatást végezni az országvezetésben és egyes emberek gondolkodásában, mert az történt, hogy a kongresszus és az egész magyar nép lényegében jóváhagyta és helyeselte az utóbbi években követett és jónak bizonyult utat és módszert, azt tovább fejlesztette, s a teendőket kijelölte.

A kongresszuson és a kongresszuson kívül megnyilvánuló egység és bizalom légköre biztos alap ahhoz, hogy a mezőgazdaság szocialista átalakítását, amely a VII. és a VIII. kongresszus közötti időszak legjelentősebb eseménye volt, tartalmában és mélységében is befejezzük. A mezőgazdasági termelés fontosságát nemcsak a kongresszus hangsúlyozta, hanem nap-nap után látszik a sajtóban s gyűléseken tett megnyilatkozásokból is. Különösen szépen mutatkozott meg e kérdések iránt való érdeklődés a IV. Osztály körében, mikor a kongresszusi irányelvek megvitatása volt az egész országban napirenden. Nem rendeztünk hangos és látványos ülést, de kaptunk sok észrevételt, javaslatot, kívánságot, ami persze nem mind kerülhetett be a párthoz küldött akadémiai javaslatba. De éppen a legkisebb, egy intézet vagy egy szűk szakmai terület munkájának javítására vonatkozó, az országos méretekhez képest kis jelentőségűnek vagy naivnak látszó javaslat, indítvány mutatta a mezőgazdasági tudományok művelőinek érdeklődését és bizalmát.

A tudomány fejlesztésének és fejlődésének fontos szakaszát jelenti a távlati kutatási terv megalkotása s az ezzel kapcsolatos szervezeti és pénzügyi intézkedések. A távlati kutatási terv a kutatást egységes keretbe foglalta, a kutatás egységes irányításáról és megszervezéséről rendelkezett, és létrehívta a koordinációs bizottságokat.

I. A koordinációs bizottságok

A távlati tudományos kutatási terv agrárterületét koordináló 16 bizottság (az erdészettel együtt) közül 4 tartozik az Akadémia agrártudományi osztályának felügyelete alá, 11 a Földművelésügyi Minisztérium, 1 pedig az OEF

hatáskörébe. A bizottságok munkaterülete azonban nem ilyen elhatárolt, mert mindkét főhatóság gondozásában levő bizottságokhoz tartozó feladatok és témák művelése akadémiai és minisztériumi intézményekben egyaránt folyik, s ez helyes is, azonkívül a bizottságokban mindkét főhatóság szakemberei együtt dolgoznak. Ezért most, amikor főként az Akadémiához tartozó 4 bizottság munkájával foglalkozom, lehetetlen meg nem emlékeznem néhány más agrárbizottság munkájáról és tapasztalatairól is.

A koordinációs bizottságokra mindjárt a meginduláskor súlyos feladat hárult, súlyosabb talán, mint ahogy azt eleinte gondoltuk. Kivételes állapot volt, hogy olyan területeken, ahol a kutatás kevés helyen koncentrálva folyt és folyik, mint pl. a növényvédelem, az állategészségügy és az agrárökonómia területén, s ahol az illetékes akadémiai bizottság már évek óta tervszerűen figyelemmel kísérte és koordinálta a kutatóintézetekben, a tanszéken és az FM különböző intézményeiben folyó munkát, a koordináló bizottság munkájának megindítása nem okozott különösebb nehézséget. A legtöbb bizottságnál azonban az a helyzet, hogy a bizottságok a legsürgősebb feladat, az előkészítő bizottság javaslatai alapján rájuk eső kutatási témák szétosztása után nem tudtak mindjárt érdemleges munkához fogni. Nem pedig azért, mert ahol még nem alakult ki világosan egy kutatóhely profilja, ezt kellett valahogy tisztázni és más kutatóhelyekével egyeztetni, ami nem könnyű és több helyen még megoldatlan dolog. Meg kellett ismerni közelebbről a kutatóhelyeken folyó munkát, mert egyedül a témalapokból nem lehet megállapítani, hogy a kutatást milyen módszerrel, milyen mélységben végzik vagy kívánják végezni. Ennek ismerete nélkül való munkafelosztás pedig nem más, mint üres formalitás. Meg kell vizsgálni, hogy a távlati kutatási tervbe bekerült témák mindegyike valóban fontos-e, s nem csupán becsempészett, testre szabott téma, hogy nincsenek-e fölösleges átfedések és üres munkák. Feladat a párhuzamos kutatások jogosultságának felülvizsgálata is. Így pl. tisztázandó lenne, hogy miért kell egy egyetemi tanszéken a szarvasmarha vércsoportjaival foglalkozni, amikor ezt másutt már jobban és széles keretben megoldották. Az ilyen foglalatosságnak nemcsak fölösleges, hanem munkaerőt és anyagiakat von el olyan területről, ahol azt hasznosabban lehetne fölhasználni. Megvizsgálandó lenne az is, hogy hányféle és milyen léptékű és milyen szempontok szerint készülő talaj- és egyéb mezőgazdasági célokat szolgáló térképre van szükség.

Van olyan bizottság, amely észrevételezte, hogy a távlati tervezés mai időszakában egyes bizottságok területén több téma és feladat került elfogadásra, mint amennyi a tervezés előtti időszakban volt. Helyeselhető tehát a 33-as bizottság (erdészet) ama javaslata, hogy a tervben szereplő 50 témacsoportot 38-ra csökkentsek. A kutatási témák számának csökkentését a rendelkezésre álló anyagi és szellemi erőknél a fontos feladatok megoldására való irányítása érdekében sokan, még a bizottsági tagok sem mindig értik. Talán azért nem, mert hiúsági kérdésnek tekintik, hogy az a bizonyos téma úgy

szerepeljen, mint a távlati kutatási terv témája, vagy pedig nem tudják, hogy nem csupán a távlati tervben szereplő témákat lehet és szabad kutatni.

Nem könnyű a bizottságok feladata akkor, amikor a kutatás súlyponti helyének megállapításáról van szó, ami esetleg avval jár, hogy a bizottságnak javaslatot kellene tenni egyes kutatóhelyek összevonására vagy kutatóknak más intézményhez való áthelyezésére. Nagy körütekintést és felelősségérzetet követel annak megítélése is, hogy bizonyos termelési feladatokat komplex módon, egy intézmény keretében kívánatos-e megoldani, vagy pedig válasszák külön, illetve maradjanak külön a talajtani, agrotechnikai, trágyázási, öntözési és egyéb irányú kutatások, a szorosan vett alapkutatások érintetlenül hagyásával. Annyi bizonyos, hogy mindennemű szerkezeti változtatást papíron könnyebb megcsinálni vagy könnyebb elképzelni, mint végrehajtani, mert elsősorban nem gépek és bútorok, hanem emberek és feladatok átcsoportosításáról van szó.

Sok koordinációs bizottságban felosztották a feladatokat munkabizottságok között. Ez a munkafelosztás arra minden esetre jó volt, hogy hamar föl lehetett mérni a területet, s ennek alapján el lehetett kezdeni az érdemleges koordinációt. Vigyázni kell azonban, hogy a szükséges specializálódás mellett a bizottságok tájékozottak maradjanak az egész kutatási terület minden lényeges kérdéséről.

Több bizottság kifejezte aggodalmát, hogy a kutatóhelyek képesek lesznek-e a kitűzött feladatokat a megadott határidőre megoldani, mert a szükséges tárgyi és személyi feltételek sok helyütt nincsenek vagy csak nagyon szűkösen vannak biztosítva, vagy mert a kutatóhelynek más, népgazdasági szempontból fontos feladatai is vannak. De éppen a koordináló bizottságok feladata, hogy a munkát figyelemmel kísérjék, és segítsenek a rutinszerű vizsgálatok vagy kutatások és a távlati tervből fakadó kutatások helyes arányát és az erők elosztását megállapítani. Ami pedig az egyéb természetű kutatásokat illeti, az az irányadó elv, hogy a távlati kutatási terv témáinak megoldását illeti az elsőség.

Nagymértékben segíti a koordinációs bizottságok munkáját, ha a fő feladat témáit logikailag rendszerezik, és lépcsőzetesen építik fel az idei és a következő évek feladatait, ahogy azt a 47. bizottság tette. A munkára természetesen nem lehet általános receptet adni, mert a feladatok természetéből folyik, hogy minden bizottságnak magának kell kidolgozni a legjobb munkamódszert.

Talán ez volt az oka, hogy a bizottságok a TFT-től nem kaptak világos és határozott irányelveket, amelyek alapján a bizottságok nagyobb kezdeményező erővel és határozottabban haladhattak volna előre. De ha a bizottságok tudatában vannak annak, hogy ha intézkedési feladatuk és joguk nincs is, de a legszélesebb körű kezdeményezés nemcsak joguk, hanem kötelességük is, akkor ki tudnak lendülni arról a holtponton, ahol magát némely bizottság

érzi. Ehhez azonban az is szükséges, hogy a bizottságok függetleníteni tudják magukat személyi szempontoktól, meglevő vagy várható sértődékenységektől, mert különben nem tudják elérni céljukat: a kutató munka nem formális, hanem tartalmi koordinálását, nem tudnak a jövőbe néző javaslatot tenni arra, hogy a rendelkezésre álló erőket a népgazdaság és a tudomány fejlesztése érdekében a legjobban használják föl. Enélkül pedig a felsőbb szervek sem tudnak intézkedni személyi, szervezeti és anyagi kérdésekben.

II. Az Agrártudományok Osztálya szakbizottságai

Bizottságaink munkaterülete felöleli az egész mezőgazdaság és társ-tudományai területét, tehát nemcsak azokat a tudományszakokat, amelyeket a négy akadémiai intézet művel. Osztálybizottságainkban képviselve vannak a földművelésügyi és részben más minisztériumok intézetei és intézményei, sőt nem egy bizottságban azok vannak többségben.

Tizenhárom szakbizottságunk az elmúlt évben is jó munkát végzett. A bizottságokban nőtt a kezdeményezés és az egészséges vitaszellem, több olyan hasznos javaslat született, amelyeket illetékes igazgatási szervekhez juttatunk el, s észrevehető volt, hogy bizottságaink mind nagyobb felelősséget éreznek tudományterületük fejlesztéséért. Ez megmutatkozott abban, hogy jóformán minden bizottságunk foglalkozott szakterületük egyetemi vagy főiskolai oktatásának helyzetével, ennek javítására javaslatot tettek, figyelemmel kísérték és irányították az aspiránsok munkáját, és több ízben véleményyt mondtak a tudományos minősítés egyes vitatott eseteiben.

Bizottsági tagjaink nagy része valamelyik koordináló bizottságban is működik. Az állatorvostudományi, valamint az ökonómiai és üzemszervezési bizottság egyébként már megalakulása óta végzett bizonyos értelemben koordináló munkát, ami most átmehetett a koordináló bizottságok hatáskörébe. Az említett bizottságok a helyszínen foglalkoztak a kutató munka haladásával és értékelésével, és igyekeztek szakmai segítséget adni vagy a tapasztalatokat másutt értékesíteni. Koordinálást jelentett továbbá az is, hogy azoknak az intézeteknek vezetői vagy képviselői, ahol kutatás folyik, tagjai egy vagy néha több szakbizottságnak, s így a kutatás helyzetéről kölcsönösen tájékozódni tudnak. A fiatal kutatókat pedig, mint aspiránsokat, módjában van az egész szakbizottságnak megismerni. Erre pedig tudatosan törekedni is kell. A bizottságok tagjai ezenkívül többféle módon, részben személy szerint, részben mint más országos bizottságok tagjai, nyújtottak igen sok esetben szakmai és emberi segítséget a hozzájuk forduló kutatóknak s intézményeknek is.

Amikor a koordinációs bizottságok megalakultak, eleinte bizonyos nyugtalanság mutatkozott szakbizottságainkban, vajon nem válnak-e fölöslegessé, vagy hogy eddigi munkájuk nagy része nem csúszik-e át a koordinációs bizott-

ságokéba. Ez az aggodalom indokolatlan volt. A szakbizottságok titkárai idejében kellő felvilágosítást kaptak az Osztálytól, hogy mi a lényeges különbség a távlati kutatási terv munkáját koordináló bizottságok feladata és az akadémiai szakbizottságok feladata között, úgyhogy nem volt nehéz a szakbizottságok munkájának helyes irányát megtartani és a kétféle bizottság szerepét különválasztani. A különbség röviden az, hogy míg a koordináló bizottságok feladata, hogy biztosítsák és segítsék a távlati kutatási tervben rájuk bízott feladatok megoldását, a tervek elkészítését, összehangolását, értékelését és a helyszínen való koordinálását, addig az akadémiai szakbizottságoké az, hogy saját tudományterületüknek legyenek felelősségteljes gazdái. Az Akadémia alapszabálya világosan meghatározza a szakbizottságok feladatait: vitásák meg tudományterületük elvi és szakmai kérdéseit, készítsenek elő tudományos ülésszakokat, vitaüléseket, felolvasóüléseket, kongresszusokat, foglalkozzanak az aspiránsokkal és általában a káderutánpótlással, s támogassák az osztályvezetőséget javaslataikkal. A szakbizottság és a koordinációs bizottság feladata tehát lényegében más, de a kettő egymást kiegészíti.

Egyik bizottságunk felvetette az akadémiai bizottságok és egyes társadalmi egyesületek szakosztályai között szerintük meglevő vagy fenyegető párhuzamosság kérdését, minthogy az egyesületi szakosztályokban a vezető és szereplő tagok gyakran azonosak az akadémiai bizottságokéival. Ez az aggodalom azonban, véleményem szerint, nem alapos, minthogy egészen más a feladata egy akadémiai bizottságnak és egy egyesületi szakosztálynak. Ezt nyilván világosan látják azok a szakemberek is, akik mindkét helyen működnek. A gyakorlattal való kapcsolat érdekében természetesen helyes és szükséges, hogy az akadémiai bizottságok szoros kapcsolatot tartanak fenn pl. az Agrártudományi Egyesület szakosztályaival, a TIT-tel, a MEDOSZ-szal, a METESZ-hez tartozó szakmai tudományos egyesületekkel, s hogy közös rendezvényeket szervezzenek, de ez éppen azt mutatja, hogy noha a profilok nem azonosak, adott alkalmakkor az erőket mozgósítani és egyesíteni kell.

Ami most a bizottságaink munkáját illeti, az általános és közös feladatok végzésén kívül a következő néhány fontosabb mozzanatot emelem ki.

A mezőgazdasági ökonómiai és üzemtani bizottság múlt évi legjelentősebb munkája az volt, hogy a termelőszövetkezeti üzemszervezés gyakorlati kézikönyve II. kiadásának szerkesztőbizottságaként, a bizottsági tagok nagy része pedig mint szerző, szerkesztő vagy lektor részt vett e nagy jelentőségű munka létrehozásában. A bizottság ezen kívül bizonyos értelemben pótolta az Agrárgazdasági Kutató Intézet hiányzó tudományos tanácsát is. A talajtani és trágyázástani bizottság egyebek között vitaülést rendezett a homokjavításról. E vita sajnálatos módon nem úgy sikerült, ahogy tervezték, mert az Egerszegi-féle módszerrel végzendő homokjavítást ellenzők jelen voltak ugyan, de nem szólaltak fel. A vitaülés azonban mégsem volt hiábavaló, mert módot adott arra, hogy a módszert reálisan lehessen értékelni, de arra is,

hogy rá lehessen mutatni, hogy nem csekély nehézségek akadályozzák széleskörű bevezetését. Előkészítette a bizottság, hogy az ez évben Bukarestben tartandó nemzetközi talajtani kongresszuson hazánk méltó módon vegyen részt. Az agrometeorológiai bizottság minden ülésén elhangzott egy tudományos előadás vagy beszámoló. Ezek egy része az akadémiai céltámogatással folytatott kutatásokkal foglalkozott. A mezőgazdaságot közvetlenül vagy közvetve érdeklő előadások megvitatásánál más tudományterületről való szakemberek is részt vettek, úgyhogy mód nyílt a többféle tudományterületet egyformán érdeklő agrometeorológiai témák többoldalú megvitatására. A növénytermesztési bizottság az általános feladatokon kívül a helyszínen felülvizsgálta a martonvásári Mezőgazdasági Kutató Intézet növénytermesztési munkáját, valamint a szegedi kutatóintézet munkáját, s ennek eredményeként javaslatokat tett. A növénynemesítési bizottság munkája az új vezetés hatására megélné, javult a vitaszellem. Káderutánpótlási kérdésekkel, a céltámogatott kutatások megbeszélésével, könyvkiadással és nemzetközi konferenciák értékelésével foglalkoztak. A növényvédelmi bizottság néhány országos jelentőségű kérdésben foglalt állást, így a tömbösítés és a monokultúras gazdálkodás növényegészségügyi kérdéseiben. A kertészeti bizottság országos vagy megyei jelentőségű termelési kérdéseket vitatott meg és tett ezekre javaslatot. Jelentős volt az üvegházi és a melegágyi telepek fejlesztéséről folytatott vita. Kertészeti akadémiai napot tartott Baranya megyében. Az öntözési bizottság megtárgyalta az öntözés legfőbb fejlesztési kérdéseit, egy egyetemi tankönyv anyagát, s egyik ülését vidéken tartva evvel is segítette az öntözőgazdaságok munkáját. A mezőgazdasági gépesítési bizottság a Budapesten tartott ülésein kívül részt vett Mezőnagymihályon a nemzetközi arató-cséplő gép összehasonlító vizsgálatokon, azonkívül a Gépipari Tudományos Egyesülettel és az Agrártudományi Egyesülettel karöltve megrendezte a IV. Mezőgépeszeti Kongresszust. Megvitatta a mezőgazdaság energiaszükségletének felmérési módszereit, a komplex gabonabetekarítást stb. Az erdészeti bizottság két igen látogatott vitaülést és három vidéki bemutatót tartott. Foglalkozott az erdőhasználat és a gépesítés kérdésével, a gyorsan növő fafajokkal, helyszíni kiszállások keretében pedig az erdészeti élettani kutatás módszereivel, az üzemi méretű termőhely térképezéssel, a szállítás gépesítésével. Az állattenyésztési bizottság sok egyéb témán kívül megsemmisítette az iparszerű baromfitartás hazai létesítményeit Bábolnán és Gödöllőn, s kibővített ülést tartott a szentesi takarmánygyárban, ahol a keveréktakarmányok gyártásának aktuális kérdéseit vitatták meg. Részletesen foglalkozott az állattenyésztés és az állatélettan oktatásával az Agrártudományi Egyetemen és a főiskolákon, mert tartani lehet attól, hogy a mai csökkentett óraszám mellett nem lesz lehetséges eléggé mély állattenyésztési kiképzést nyújtani. Az állatorvostudományi bizottság 9 ülést tartott. Főként a gyakorlatból jelentkező új problémákkal foglalkozott: a gépesített vágószalag és a húsvizsgálat kapcsa-

latával, az állategészségügyi intézetek új feladatkörével, a baromfi nagyüzemi tartásával kapcsolatos új feladatokkal, a premixgyártással, a méhek és a halak betegségeinek leküzdésével. Két ülését az állattenyésztési bizottsággal együtt tartotta. Két felolvasó ülést is rendezett. Az agrártörténeti bizottság tevékenységének központjában az agrártörténeti kutatásokat alapozó jelleggel előmozdító kutatások koordinálása állott. Élénken foglalkoztatta a bizottságot az agromuzeológia is, nevezetesen annak agrártörténeti vonatkozásai. Örvendetes, hogy a Mezőgazdasági Múzeumban az elmúlt évben Agrártörténeti Osztály létesült.

Bizottságainkra ebben az évben is komoly feladatok várnak. Az évről évre visszatérő feladatokon kívül sok aktuális kérdéssel is kell foglalkozniok. Hogy csak néhány példát mondjak: foglalkozni kellene a koordinációs bizottságok munkájánál már említett talajtérképek kiadásának helyzetével, szorgalmazni kellene a talajerózió elleni küzdelem kiterjesztését és a vízrendezés helyenkint már nem halasztható megoldását és a kettő egybekapcsolását, amire a nagy károkat okozó tavaszi elöntések éppen elegendő indítékot adnak. Az agrárközgazdászoktól és üzemszervezőktől azt várja az élet, hogy az elmúlt évek sok jó és nem kevesebb keserves tapasztalata elemzése alapján nyújtsanak segítséget a tennivalók helyes irányának meghatározásához.

Igaz, hogy ezek nem alapkutatások, sőt egy részük nem is szigorúan vett tudományos feladat. De talán nem méltatlan az Akadémiához, ha ilyen kérdések megoldását kezdeményezi, vagy kormányzati szervek ilyen természetű munkájához minden tőle telhető segítséget megad. Mert ez már nemcsak állampolgári, hanem a távlati kutatási terv 47., 48., 61., 62. és 63. fő feladataiból folyó kötelessége is.

III. Az Agrártudományok Osztálya intézetei

Intézeteink munkája szorosan a távlati kutatási tervhez igazodott. Ez annál könnyebben sikerült, mert mind a négy intézet vezetősége és sok tudományos munkatársa maga is részt vett a távlati kutatási terv előkészítésében. Minthogy pedig ez már 1961-ben megtörtént, nem volt rá szükség, hogy 1962-ben olyan feladatokat legyenek kénytelenek vállalni, amelyek kimunkálására nem voltak felkészülve. A munka tehát folyamatosan ment. Intézeteink kutatási témái persze nem egyformán jelentősek, és a távlati kutatási tervben sem szerepelnek egyforma súllyal.

Nemcsak a kutatási fő feladatok, hanem ezek lebontása során alakult témacsoportok és témák kutatása is több kutatóhelyen folyik; négy intézetünk közül három több fő feladat megoldásában vesz részt, más kutatóhelyekkel együtt.

Intézeteink szellemi és anyagi erejüket jól koncentrálták a legfontosabb

kutatási területekre. Szélesedett a gyakorlati együttműködés a belföldi kutató-intézetek között, sőt kutatóink a tudományos együttműködés keretében a baráti országoknak is adtak szakmai segítséget. Az Állategészségügyi Kutató Intézet egy munkatársa Vietnamban nyújtott tudományos és szervezési segítséget. Ez szerény viszonzása annak, hogy Vietnam lehetővé tette, hogy kukoricánemesítési törzsanyagunk egy részét ott szaporítva évente kétszer kapjunk vetőmagot. Növekedett intézeteink megbecsülése bel- és külföldön egyaránt, úgyhogy intézeteink ma már tudományágunknak szakmai és ideológiai bázisai. Ezt mutatja a tavaly rendezett két nemzetközi konferencia eredménye, a külföldi kongresszusokra való meghívások növekedése, és hogy mind több külföldi szakember látogatja intézeteinket.

Intézeteinknek a gyakorlattal, termelészövetkezetekkel, állami gazdaságokkal, üzemekkel való kapcsolata helyes irányban tovább fejlődött. Intézeteink igyekeztek kapcsolataikat úgy felhasználni, hogy ebből tapasztalati adatokat és a további kutatáshoz indítékokat adó gondolatokat kapjanak. Az elmúlt évben sem lehetett azonban elzárkózni azelől, hogy az intézetek néhány olyan feladattal is ne foglalkozzanak, amelyeket különböző irányító szervek kívántak sürgősen megoldani, vagy amelyeket az élet vetett fel.

Jóformán minden kutató részt vett a kutatási eredmények elterjesztésében, népszerűsítésében, a gyakorlatban dolgozó szakemberek továbbképzésében azáltal, hogy szakelőadásokat tartottak, és szakközleményeket írtak.

Az intézetek tudományos tanácsai közül egyedül az Állategészségügyi Kutató Intézet tanácsa volt aktív és működött közre az intézet munkájának előbbrevitelében. A tanács tagjai nemcsak az üléseken vettek részt, hanem más alkalmakkor is meglátogatták az intézetet és konzultáltak a kutatókkal. Az Agrokémiai és Talajtani Kutató Intézet, valamint a Mezőgazdasági Kutató Intézet tanácsának működése meglehetősen formális volt. Az Agrárgazdasági Kutató Intézetnek kezdettől fogva nem volt tudományos tanácsa, s az intézet ennek nem érezte hiányát. Az elmúlt évek tapasztalataiból azt a tanulságot mindenestre le lehet vonni, hogy csak olyan tanácsnak van értelme, amely működőképes, és amelynek az intézet is hasznát látja.

Az elmúlt évben egyedül az Agrárgazdasági Kutató Intézetet sikerült bizonyos mértékben fejleszteni. Budán, az Országház utcában kaptak néhány helyiséget. Ez persze azt jelenti, hogy az itt dolgozók több kilométernyire vannak az intézet törzsétől. Jelentősebb szerkezeti változás is csak ebben az intézetben volt, minthogy két új részleget létesítettek. Az intézet munkaterülete, a vállalt munkák mennyisége s az intézetben dolgozók száma az utóbbi években olyan mértékben fejlődött, hogy ma már tarthatatlanul rossz, még az érvényes egészségügyi normáknak sem megfelelő viszonyok között dolgoznak. Ennek ellenére is jó munkát végeztek, s emelkedett kutatási munkájuk színvonala, és az elmúlt évben már több irányban ki tudtak lépni szaktudományuk nemzetközi nyilvánossága elé.

Az intézet adja ki a „Gazdálkodás” c. színvonalas agrárgazdasági lapot, s az intézet szerkesztésében jelennek meg a „Nagyüzemi gazdálkodás kérdései” sorozatban azok a kisebb, de a folyóirati cikkek terjedelmét meghaladó méretű feldolgozások, amelyek a szocialista mezőgazdaság fejlesztésének különböző területeiről nyújtanak korszerű elemzéseket és útbaigazításokat.

A martonvásári Mezőgazdasági Kutató Intézet elhelyezési viszonyai a többi intézethez képest jónak mondhatók, bár bizonyos alapvető létesítmények, így korszerű klímaházak építése egyre sürgetőbb feladat. Több üvegházra, tenyészedenyházra, feldolgozó helyiségre és műhelyre van szükség, s a dolgozók lakásszükségletének kielégítése is megoldásra vár.

Az intézet a genetikai alap kutatások, a növényélettan és nemesítés, az agrotechnika és más gyakorlati kutatások terén jó munkát végzett, s jó az intézet szelleme is. Ami zavar e téren a múlt évben volt, annak az volt az oka, hogy a nemesítői prémium juttatásának és elosztásának módja túlságosan sablonos, és hogy az anyagi ösztönzés egyébként helyes elve a ma érvényben levő rendelkezések betű szerinti értelmezésében bizonyos esetekben a túlzott anyagiasságnak és önzésnek éppen nem szocialista csíráit is magában hordozza. Mindenesetre érdemes lenne felülvizsgálni az egész premizálási rendszert, mégpedig nemcsak a növény nemesítésben és a rokon területeken, hanem általában is.

Az intézet gazdasága az elmúlt évben területileg gyarapodott, mert hozzákapcsolták a nagyon rossz állapotban levő volt ráckeresztúri állami gazdaságot. Annak ellenére, hogy az elmúlt év időjárása igen kedvezőtlen volt, és az átvett gazdaság földjeit, állatállományát, épületeit, felszerelését stb. lényegében a meglevő tartalékokból lehetett csak a gazdaság általános szintjének közelébe hozni, a gazdasági év mégis kereken 600 000 forint haszonnal zárult. Ez kb. 1/3-ával kevesebb ugyan, mint amennyi tervezve volt, országos viszonylatban azonban jó eredmény.

Az Állategészségügyi Kutató Intézet mind az alap kutatások terén, mind pedig a távlati kutatási tervből rá háramló feladatok megoldása terén eleget tett feladatának. A kutatásra fordítható összeg aránylag szűkös volta hozza magával, hogy némelyik témát nem lehet olyan mélységben és intenzitással művelni, mint ahogy az kívánatos lenne, s ahogy azt a kutatók szeretnék. Négy intézetünk közül ennek az intézetnek a legszűkösebbek az elhelyezési viszonyai. Egyik osztálya csak úgy tudott dolgozni, hogy néhány kutatót az Állatorvostudományi Egyetem szomszédos járványtani intézete fogadott be.

A Talajtani és Agrokémiai Kutató Intézetben javult az osztályok kooperációja és az egyes osztályokon belül a közösségi szellem. Annak elismerése mellett, hogy az intézet több osztálya figyelemre méltó eredményekre jutott, és ezek nagy része alkalmazásba is került, nem lehet elhallgatni, hogy az intézet több olyan esetben maradt adós a mezőgazdaságnak világos válasz adásával, amelyekben az élet határozott iránymutatást várt. Az intézet több kutatója

szaktudományának nemzetközi élvonalába tartozik, úgyhogy az intézet tudományos gárdája alkalmas arra, hogy az intézetben képviselt tudományszakok közül néhányban a magyar talajtani kutatás múltjához méltó eredményeket érjenek el. Az intézet szerkesztésében jelenik meg az „Agrokémia és talajtan” c. folyóirat; immár 11 éve. A nívós lapot nemzetközi szinten is számon tartják.

Sajnos, ez az intézet is helyhiánnyal küzd, aminek elsősorban az az oka, hogy még mindig nem sikerült az intézethez nem tartozó, de ott lakó személyek lakását felszabadítani, s az intézethez nem tartozó étkezdét onnan kitelepíteni.

Intézeteinknek műszerekkel, eszközökkel, gépekkel való ellátottsága általában elég jó, de vannak igen szűk területek is. Az Agrárgazdasági Intézet Hollerith-rendszerű gépparkja már nem korszerű, a számológépek száma egyik intézetünkben sem elegendő, annak ellenére, hogy ilyeneket az utóbbi években aránylag többet kaptunk. Az Agrárgazdasági Intézet autói, amelyek nem mások, mint adatgyűjtő és kutatási eszközök, nagyon elhasználódtak. Amennyire örvendetes, hogy az intézet munkaköre minden előzetes elképzelésnél jobban terebélyesedett, annyira sajnálatos, hogy az Osztály a rendelkezésre álló anyagi és személyi lehetőségekből nem tudja sem az Agrárgazdasági Kutató Intézet igényeit, sem a többi intézet szükségleteit teljesen kielégíteni.

IV. Az Agrártudományok Osztálya által támogatott kutatások

Az Osztály 40 kutatónak 53 témájához nyújtott 778 350 Ft támogatást. Ha ennek a jelentékeny összegnek fölhasználását elemezzük, akkor a következőket lehet megállapítani. Voltak olyan igényesebb kutatások, amelyek akár mint alapkutatások, akár mint a népgazdaság célkitűzéseit közvetlenül előmozdító munkák igen hasznosak voltak, és amelyek jól kiegészítették a kutatóintézetek munkáját. Ezek a kutatások megérték a rájuk fordított összeget. Ilyen volt a kutatásoknak több, mint a fele. Voltak azonban kisebb jelentőségű kutatások is, amelyek nem fölöslegeseek ugyan, de amelyeket mint tanszéki munkát a tanszéki dotáció felhasználásával vagy az intézeti szabad kapacitás terhére is el lehetett volna végezni. Nem sikerült tehát maradék nélkül érvényesíteni azt az elvet, hogy a különböző helyeken elszórt munkákat vagy át kell adni az illetékes minisztériumnak, vagy pedig, ha a téma jelentősége azt megkívánja, a kutatókat kutatócsoporttá egyesítsék, s ilyen módon a rendelkezésre álló anyagi erőket a legfontosabb feladatok kiművelésére lehessen fordítani.

Egyes kutatók vagy tanszékek igen részletesen igyekeztek igazolni témájuk fontosságát, sőt azt is, hogy sikerült vagy miért nem sikerült hozzá decimális számot is szerezni. Az ilyen témák általában soványak, s a távlati kutatási

terv fő feladataival csak távoli rokonságban vannak. A jövőben bizottságainknak a témákat jobban meg kell szűrniök, s az osztályvezetőségnek is határozottabban kell állástfoglalnia, mert az Akadémia rendelkezésére álló összeg nem elég ahhoz, hogy minden kívánságot ki tudjunk elégíteni, s hogy a jelentőségben hátrább álló témákat a fontosabbak rovására lehessen finanszírozni. Megvizsgálandó az is, hogy a célhitelek terhére alkalmazott állandó segéderőkre valóban a célhiteles munkák művelésénél van-e szükség, s hogy nem lenne-e helyesebb az állandó segéderőket tanszéki vagy intézeti státusba átvinni.

A céltámogatott kutatások témabeszámolóit szakbizottságaink megvitatták vagy mostanában fogják megvitatni. Az utólagos megvitatás azonban eléggé formális, és nem ad visszamenőleg sem segítséget, sem nem pótolhatja azt, hogy a munkát menetközben is figyelemmel kell kísérni. Erre viszont a témák nagy száma és területileg szétszórt volta miatt csak kevés lehetőség volt. Szükséges tehát, hogy a jövőben a kutatókat és a témákat jobban összefogjuk, év közben is figyelemmel kísérjük, az olyan támogatott tanszékeket és témákat pedig, amelyek kutatócsoportba nem vonhatók, adjuk át az illetékes minisztériumnak.

V. Fontosabb kutatási eredmények

Az agrártudományi kutatás múlt évi főbb eredményeit tudományágak szerint s lehetőleg a távlati kutatási terv fő feladatai szerint csoportosítva vázolom. Némcsak az akadémiai intézetek és a támogatott kutatások eredményeiről számolok be, hanem a bevezetőben már említett okoknál fogva az egész agrárkutatás helyzetéről igyekszem összefüggő, bár a rendelkezésre álló idő korlátozottsága miatt távolról sem teljes képet adni.

Az agrárgazdaságtani kutatások túlnyomórészt a 47. és a 48. sz. fő feladathoz tartoznak; az Akadémia Agrárgazdasági Kutató Intézetében, az FM Üzemszervezési Kutatóintézetében, egyetemi tanszékeken, továbbá az FM tájintézetek üzemszervezési csoportjainál folytak. Ez utóbbiak nagymértékben közreműködtek az Agrárgazdasági Kutató Intézet által irányított országos táj kutatásban s az adatgyűjtésben.

Az Agrárgazdasági Kutató Intézetben tisztázták a mezőgazdasági önköltségszámítás néhány fontos módszertani kérdését. Számottevően előrehaladt az önköltség nemzetközi összehasonlítását megalapozó kutatás is. Tovább fejlesztették a modellszerű költségszámítások metodikáját, tanulmányt dolgoztak ki a nagyüzemek számvitelének és nyilvántartásának fejlesztési elveire. Befejezték a mezőgazdaság belterjes fejlesztésének elméleti és gyakorlati problémáival kapcsolatos, évek óta folyó kutatásaikat, amivel a 47. fő feladat egyik része megoldást nyert. A specializáció és koncentráció témakörben feltárták a szőlőtermelés több fontos üzemgazdasági kérdését. Elkészítették 3

község távlati fejlesztési tervét. Megállapították a termelési körzetek és az ágazatok elhelyezésének egymásbafonódó törvényszerűségeit. Feltárták a legfontosabb ágazatoknál a területi koncentráció határait. A táj kutatási adatgyűjtést a községek 95%-ában, a talajismereti térképezést pedig — számos más intézmény közreműködésével — minden községben befejezték. Jelentősen előrehaladt a talajhasznosítási térképek szerkesztése és sokszorosítása.

A mezőgazdasági munkatan és üzemszervezés területén továbbfejlesztették a munkatani vizsgálatok időméréses módszerét. Kialakították és kipróbálták a pénzbeli munkadíjazás gazdasági hatása elemzésének módszerét. A matematikai módszerek alkalmazása terén közreadták a mezőgazdasági termelés vizsgálatában általánosan alkalmazható matematikai módszereket. Matematikai modelleket dolgoztak ki a termelés legjobb elhelyezésére. Az ágazatok ökonómiája témakörben meghatározták a zöldségtermelés ágazati helyzetét, és tisztázták a szarvasmarhatenyésztés néhány közgazdasági és üzemgazdasági problémáját. Befejezték a háztáji és a közös gazdaságok kooperációjára vonatkozó kutatásaikat, s az eredményeket közreadták.

Az FM Mezőgazdasági Üzemszervezési Kutató Intézetében kidolgozták a szellőztetési kazlas szénaszárítás technológiáját, a téli alma félmechanikus manipulációjának technológiáját (ez utóbbit a Gépkiérletti Intézettel és az ÁGF kertészeti főosztályával együtt). Ezenkívül többrendbeli üzemgazdasági költség-számítást végeztek, és megvizsgálták két állami gazdaságban az állóeszközök újraértékelésének hatását a jövedelmezőségre.

A talaj termékenységének fenntartása és növelése (35. sz.) fő feladaton az Akadémia Talajtani és Agrokémiai Kutató Intézetében, az OMMI-ban, az Agrártudományi Egyetem és a Kertészeti Főiskola egyes tanszékein, az Erdészeti Tudományos Intézetben, a Vízgazdálkodási Tudományos Kutató Intézetben, a Mezőgazdasági Kutató Intézetben, az FM tájintézeteiben és számos más helyen dolgoznak.

A talajvédelem tervezésének előfeltételét képező kutatómunka, az eróziós folyamatok tanulmányozása és a talajvédelmi eljárások hatásosságának vizsgálata több új eredményt hozott. Ezek alapján dolgozták ki a Talajtani és Agrokémiai Kutató Intézetben az elsőfokú talajvédelem tervezésének és megvalósításának módszerét, és készítik az OMMI-ban a talajvédelmi terveket. Azt, hogy a talajvédelem jelentőségét mennyire fölismerték, mutatja az az aktivitás, amely az Országos Talajvédelmi Tanácsban, társadalmi téren pedig a Talajtani Társaságban, az Erdészeti Egyesületben, a Hidrológiai Társaságban mutatkozik. A trágyázástan területén jelentősek azok a kutatások, melyek a távlati népgazdasági tervek teljesítéséhez szükséges műtrágyák mennyiségének, a megfelelő tápanyagarányok és új műtrágyaféleségek tervezéséhez adnak segítséget.

(Régebben a műtrágya-gyártás és felhasználás nagyarányú fejlesztését többek között az az aggály is gátolta, hogy — mivel állatállományunk s így

az istállótrágya mennyisége lényegesen nem fog növekedni — a szerves trágyázás hiányában a nagyadagú műtrágyázásnak nem lesz meg a várt hatása. Az eddigi tartamkísérletek igazolják, hogy ez az aggály általában alaptalan. A talaj termékenysége helyesen és megfelelő arányban alkalmazott műtrágyákkal kevés istállótrágya mellett, sőt talajaink egy részén még huzamosabb istállótrágyázás nélkül is fenntartható vagy növelhető.)

A keszthelyi Agrártudományi Főiskola Növénytermesztéstani Tanszékén figyelemre méltók a zöldtrágyázási és magnéziumtrágyázási kutatások eredményei, amelyek jórészt nagyüzemi alkalmazásra is kerültek.

Az elmúlt évben pl. Somogy megye burgonyatermelő területének több mint 40%-án (15 000 kh-on) végeztek magnéziumsulfátos műtrágyázást, és a terméstebblet 20% körül volt.

Az Országos Mezőgazdasági Minőségvizsgáló Intézetnél végzett kísérletek eredményeként megállapítást nyert, hogy a búza permetező trágyázását célszerűbb egyes táplálóanyagokat tartalmazó oldatokkal végezni, mint többféle táplálóanyagot együttesen alkalmazni. Általában a kalászosok permetező trágyázása (N-műtrágya oldatokkal) gyakorlatilag is megoldottnak tekinthető, és az eljárás terjed. A burgonya permetező trágyázási kísérletekben a P és K permetezése is hatásos volt. Kedvező eredményeket értek el a lucerna bórsavas-keserűsös permettrágyázásával. A maglucerna permetezéssel trágyázásával növekedett a magtermés, javult a mag minősége, növekedett az 1000 szemsúly és a fehérjetartalom. Az eljárás előnye, hogy olyan ipari mellékterméket hasznosít, amelyet eddig más célra már nem tudtak használni.

A Talajtani és Agrokémiai Kutató Intézetben továbbfejlesztették az előző években kidolgozott genetikai osztályozást és talajterképezést, s az ide tartozó céltérképek és kartogramok módszerét is. Tovább folyt a szikes talajok genetikai tanulmányozása, és megállapítást nyert, hogy Kiskunságon a só a felszínközeli, erősen mineralizált talajvízből származik, úgyhogy az ilyen szikesek javításának feltétele a vízrendezés. A szikesek javítása érdekében a szegedi tájintézetben is érdemes munka folyt.

A réteges homokjavítás a Talajtani Intézet vizsgálatai szerint még 9 év múlva is szignifikáns különbséget mutatott a felszíni szántással és trágyázással szemben. Tovább folyt a talajba került növényi maradványok elbomlásának tanulmányozása. Megállapították, hogy a cellulóz bontó sugárgombák és gombák anyagszertermékeit a talajlakó mikroorganizmusok különbözőképpen hasznosítják, és különböző mennyiségben termelnek B-csoportbeli vitaminokat. A soproni kutatócsoport befejezte a búza és a kukorica gyökérszónájában élő sugárgombák izolálását és meghatározását. (Egyes sugárgombák anyagszertermékei esetleg felhasználhatók a búza és a kukorica kórokozó mikroorganizmusai elleni védekezésre.) A talaj mikrobiológiai kutatása nyilván további leendő tudni valókat venni, ha fokozottabb mértékben alkalmaznák az emberorvosi és állatorvosi mikrobiológiában ma már rutinszerűen használt módszereket,

így pl. a mikroorganizmusoknak antigénszerkezetük alapján való meghatározását és elkülönítését.

Számos intézet több éves kísérletei alapján megállapítást nyert, hogy — a klasszikus elvektől eltérően — a mély termőréteg kialakítása károsodás nélkül egyszerre is elvégezhető. Különösen fontos eredménynek tekinthető, hogy a mélyművelés hatékonysága a kultúrtaíajokra elsősorban ökonómiai megfontolások függvénye. Ezért minden gazdaságban meg kell állapítani a talajművelésnek azt a mélységét, amely még rentábilis. Evvel kapcsolatban azonban nem lehet említés nélkül hagyni, hogy bizonyos körülmények között, bizonyos talajokon a sekély és a mélyszántás nem ad szignifikáns különbséget (Martonvásár).

Az agrotechnikai kísérletek értékelésével kapcsolatban szeretnék egy általános észrevételt tenni, nevezetesen azt, hogy a kezdeti eredményeket csak bizonyos fenntartással lehet elfogadni, mert országos méretű vagy hosszú időre szóló következtetéseket nem lehet egy vagy két év tapasztalatából levonni.

Agrometeorológiai kutatásokat a budapesti, a debreceni és a szegedi tudományegyetemek meteorológiai intézeteiben (tanszékein), az Agrártudományi Egyetem és a Debreceni Agrártudományi Főiskola növénytermesztési tanszékein, az Országos Meteorológiai Intézetben és ennek két agrometeorológiai obszervatóriumában végeznek. Eredményes elméleti és módszertani kutatások mellett a debreceni egyetem meteorológiai tanszéke által megállapított eredmény, hogy a Szőlészeti Kutató Intézet tarcali telepén jelentős különbségek vannak a hagyományos és a kordonművelésű szőlők mikroklimájában, ami a szőlő érése és a termés minőségére számottevő hatást gyakorolt a hagyományos művelés javára. Viszont a kordonművelésnél kisebb a fagyveszély és nagyobb mértékű az aszúsodás. Az Agrártudományi Egyetem növénytermesztési tanszékén 5 éven át vizsgálták a takarmánynövények állományklimáját, és az eredményekből a növénytermesztők, de különösen a növényvédelem számára nyújtottak tájékoztatást a legmegfelelőbb állománysűrűség és az égtáji irányítás tekintetében. A debreceni agrártudományi főiskolán az őszi búza vízfogyasztását vizsgálva megállapították, hogy a vízfogyasztás a kalászhányástól a virágzásig a legnagyobb, amit öntözéses gazdálkodásnál a víznormák meghatározásánál lehet hasznosítani. A martonvásári obszervatóriumban megállapították, hogy a kukorica gyors fejlődési fázisai sokkal inkább a talaj, mint a levegő hőmérsékletétől függenek, ami a helyes vetési idő megállapításához nyújt segítséget.

A búzanemesítés a kenyérgabonakérdés megoldásának (38. sz. fő feladat) fontos része. Martonvásáron a búza ontogenezisének tanulmányozásával megállapították, hogy a jarovizáció alatt lényegében három, egymásba kapcsolódó folyamat játszódik le. Különböző faj- és nemzetségkeresztezéseket végeztek az értékmérő tulajdonságok javítása érdekében, s új, a hazai fajtáknál ellenállóbb, erős szárú és nagy fehérjetartalmú törzseket állítottak elő. Az FM

kutatóintézeteiben már 7 új, nagy termőképességű hazai fajtajelöltet jelentettek be, amelyek igen jóknak ígérkeznek. Ezek az első hazai nemesítésű intenzív búzafajták. A külföldi intenzív búzafajták termesztési technikájának az egyes tájegységekre való alkalmazásában az FM tájintézetei, különösen a Délalföldi Mezőgazdasági Kutató Intézet végeztek jelentős munkát. A fő feladat megoldása tehát jelentősen előrehaladt, a teljes megoldáshoz azonban — az agrotechnikai előírások betartása mellett — több műtrágya, s vagy jó időjárás vagy öntözés szükséges.

A 41. fő feladat a takarmánybázis növelése. A búzakérdés mellett ez a legfontosabb fő feladat, mert ez az állattenyésztés és az állati termékek előállításának alapja.

A hibridkukorica nemesítés terén Martonvásáron 1962-ben új eredményeket értek el, továbbá folyik a középkorai és középkésői hibridek előállítása. A Mv 59 steril hibrid, amelyet ugyan már évekkkel előbb bejelentettek, 1963-ban kerül üzemi előállításra. Megállapították, hogy a rostos üszöggel szemben a martonvásári nemesítési anyagban nagyfokú különbségek vannak az ellenállás tekintetében. Elméletileg is jelentős megfigyelés, hogy a régi, igen fogékony beltenyésztett törzsekből rezisztens altörzsek hasadnak le. Teljesen ellenálló hibridek előállításán azonban még tovább kell dolgozni. 1961/62 telén is sikerült Vietnamban második (téli) hibrid nemzedéket előállítani. Az országos fajtakísérletben szereplő szegedi, keszthelyi és szarvasi beltenyésztéses hibridek szintén jó eredménnyel biztatnak. Reméljük, hogy e hibridek értékes továbbfejlesztését jelentik a szép hagyományokkal rendelkező magyar kukorica-nemesítésnek.

A sopronhorpácsi Növénynemesítési és Növénytermesztési Kísérleti Intézetben újabb, rövid és erős szalmájú, korai érésű őszi árpát (Horpácsi 55) állítottak elő, Martonvásáron pedig a jó termőképességű és lisztharmatrezisztens Mk 42 tavaszi árpát.

Az MTA Mezőgazdasági Kutató Intézetének hibrid szudáni füve (Hybar Mv 310) az országos fajtakísérletekben mindenütt első volt. Hibrid szudáni füve egyébként csak Magyarországnak és az USA-nak van. Az intézet hibrid szemescirok fajtája (Hybar Mv 101) Martonvásár környékén még a hibridkukoricánál is jobb termőképességű volt az elmúlt aszályos évben, Franciaországban pedig az USA hibrideknél is többet termett. A szegedi Mezőgazdasági Kísérleti Intézet „Szegedi 1” néven nagyon korai, bőven termő szemes takarmánycirkot állított elő.

A martonvásári Synalfa lucerna vetőmagjából tavaly mintegy 700 q termett. A nagyobb méretű szaporítás érdekében a fajta első reprodukálását is elvégezték az eredeti szülőklónokkal, s továbbszaporításra kész szintetikus első generációjú vetőmag áll rendelkezésre. A szervezett továbbszaporítás nagyobb méretekben már megindult. A kompolti Mezőgazdasági Kísérleti Intézet „Kosyn” néven új lucernafajtát állított elő, amely az országos fajtakísérletben

termésben 2—3%-kal felülmúlta az Mv Synalfa lucernát. Nyersfehérjetartalma és szárazanyagtermése is nagyobb.

A szója nemesítésén az iregszemcsei Mezőgazdasági Kísérleti Intézet dolgozott. Új fajtajelöltje, a GK/13 kísérletben megelőzte az összes amerikai vegetatív jellegű szójakat.

Takarmányozásunk fejlesztése megkívánja, hogy mezőgazdasági üzemink a kutatási eredményeket helyes üzemszervezésben alkalmazzák is.

A 42. fő feladat az ipari növények termesztésének fejlesztése. A hazai cukorrépanemesítés legújabb eredménye az első egymagvú (monogerm) polyploid fajtajelölt, a „Beta poly M/102”. A kompolti Mezőgazdasági Kutató Intézetben nagy termőképességű kenderfajtát (Unico) állítottak elő. Ennek magtermőképessége messze meghaladja az eddig elismert kétlaki fajtákat, rosttartalma azonban még javításra szorul.

Az iregszemcsei intézetben folytatott napraforgó nemesítési kísérletek genetikai ismereteinket is gyarapították. Tökéletesítették a napraforgó agro-technikáját. Új mákfajtát „Kompolti M” néven jelentettek be, amely több tekintetben jobb az eddigieknél.

Alap kutatás a heterózis, a hibridizálás és a felnevelési körülmények hatásának vizsgálata (50. fő feladat). A martonvásári Mezőgazdasági Kutató Intézetben a heterózisjelenségek fiziológiájának tanulmányozása során megállapították, hogy a kezdeti növekedés és a légzés intenzitása közötti kapcsolat a hibrid csíranövények gyökérfejlődésében mutatkozik meg. A tojásgyümölcsön, mint kísérleti növényen, megállapították a vegetatív és generatív hibridek alaktani és élettani tulajdonságainak öröklésmenetét több nemzedéken át. A célhiteles kutatások közül az Agráregyetemen Bálint Andor stimulációs módszerekkel is létrehozott heterózishatást.

A zöldségtermelés fejlesztése (39. fő feladat) terén a legjelentősebb, hogy hosszas pangás után megindult a burgonyanemesítés, bár még távolról sem olyan mértékben, mint amit élelmezési és ipari szempontból ez a növény megérdemelne. A keszthelyi Agrártudományi Főiskolán 2 új fajtát állítottak elő, amelyek tavaly már részt vettek az országos fajtakísérletben. Burgonyavészre nem érzékenyek, a szárazságot jól bírják és bőtermők. Mindenesetre a mainál többszörösen nagyobb erőket kellene a burgonyanemesítés, a vetőgumőelőállítás munkájába állítani.

A Kertészeti és Szőlészeti Főiskola zöldségtermesztési tanszékén a már 1954 óta folyó kutatás múlt évi eredményeként kidolgozták a paprikatermesztés új módszerét sovány homoktalajokon tápoldatos öntözéssel, amely lehetővé teszi éppen az istállótrágyában legszegényebb vidékeken ennek az egyébként szerves trágyaigényes növénynek gazdaságos korai termesztését. A Cecei paprikánál megállapították, hogy a pótmegvilágítás a tenyészidőt jelentősen megrövidítette, de termésnövelő hatása nincsen. Lezárták a KGST keretében folyó műanyagfóliás korai termesztési kísérleteket. Ezen túl a műanyag-

fóliának a palántanevelésre való használatában tekintélyes költségsökkentést értek el. Ugyancsak a KGST keretében befejezést nyert a korai paradicsom-termesztés gazdaságosságának vizsgálata (Kertészeti Főiskola). A Délalföldi Mezőgazdasági Kísérleti Intézetben a makói dughagyma hőkezelésére vonatkozó kutatás jelentős gazdasági megtakarításra vezet, a Kertészeti Kutató Intézetben pedig kidolgozták a magról való hagymatermesztés agrotechnikai feltételeit. 1962-ben és 1963-ban már 1000 holdon folyik a vöröshagyma magról való termesztése. Továbbfejlesztették a gyepek kockás palántaelőnevelő módszert (Kertészeti Kutató Intézet).

A szőlő- és gyümölcstermelés és feldolgozás (40. fő feladat) terén a Kertészeti Kutató Intézetben jelentős előrehaladást tettek az őszibarack és a meggy nemesítése terén, s megállapították, hogy a számóca termesztésében a vegyszeres gyomirtás bevezetésével a gyomirtó kapálás mellőzhető. A fertődi Növénynemesítési és Növénytermesztési Kutató Intézetben kiváló beltenyésztéses heterózisos számócahibrideket állítottak elő. Növénybiológiai kutatásaik eredménye, hogy a virágzás megindulása és a növekedés intenzitása az auxin mennyiségét szabályozó modifikátorok megjelenésével függ össze. Két ilyen modifikátort kristályosan is előállítottak.

A Kertészeti és Szőlészeti Főiskola gyümölcstermesztési tanszékén megállapították, hogy a zöldtrágyából alkotott talajtakarás hatására a hasznos mikroorganizmusok igen felszaporodnak, aminek következtében a fák jobban nőnek s több a termés.

A Szőlészeti Kutató Intézetben kidolgozták az egysíkú tőkeművelés-módok legcélszerűbb formáit. Ezek a nagyüzemekben már jelentős mértékben elterjedtek. Tisztázták az új megterhelési és metszésmódok fiziológiai kérdéseit. Elkészítették valamennyi jelentős borvidékünk rekonstrukciós tervét. Évek munkája után folyamatosan adnak a termesztésnek új, az eddigieknél jobb szőlőfajtákat. Fontos eredmény, hogy peronoszpóra ellenálló vörös- és fehérbor szőlőfajtákat állítottak elő, s több hasznos bortechnológiai módszert dolgoztak ki.

A növényvédelem korszerűsítése és fokozása (37. fő feladat) jelentőségét nem lehet eléggé hangsúlyozni. Hiszen pl. a lucerna magfogás jó növényvédelemmel a mainak többszöröse lehetne; a jól végzett gyümölcspermetezésnél a költségek sokszorosan megtérülnek, mégpedig elsősorban nem azért, mert sokkal több lesz a termés, hanem azért, mert export-képessé válik.

A Növényvédelmi Kutató Intézetben elért tudományos eredmények közül a fontosabbak, hogy a csíranövények tőrothadását okozó *Phyrium* gomba ellen új, hatásos antibiotikumot állítottak elő. Megállapították, hogy a 2,4,5-triklórfenoxietanol a szőlőkultúrák gyomnövényében, a *Convolvulus* ban toxikus hatású (gyomirtó) vegyületté alakul, a szőlőre azonban hatástalan. A szer üzemi előállítása ebben az évben valószínűleg megindul. Tisztázták az egyoldalú nitrogéntrágyázás következtében beálló nagyfokú rozsdafogékonyság

okát: a növények szöveteiben csökken a fenoltartalom, és növekszik az enzimatikus redukáló aktivitás. Vírusfertőzött növények esetében kiderült, hogy a vírus okozta helyi elhalások körüli szövetekben a növény azért ellenálló az újabb vírusfertőzés iránt, mert itt nagyarányú enzim-protein szintézis indul meg, amely az újabb vírusfertőzés megeredéséhez szükséges vírus-protein szintézissel interferenciában van. Egy feketeterozsda-ellenálló búzafajtában ki lehetett mutatni, hogy a környezeti tényezők által indukált rezisztencia elvesztés egy specifikus fehérje elvesztésével jár együtt. S ha megfelelő hatásra a növény újra rezisztensé válik, a szóban levő fehérje a búzalevelekben újra kimutatható. Úgy látszik, hogy a természetes ellenállóképesség egyes specifikus fehérjék jelenlétével van kapcsolatban.

Gyakorlati szempontból fontos, hogy a kukoricásokban a gyomirtást az eddigi 400—600 l/kh helyett 150—300 liter permetlével is el lehet érni. Ez jelentős költségsökkentést jelent.

A Kertészeti és Szőlészeti Főiskolán kidolgozták a cseresznyelégység elleni védekezés módszerét.

A Szőlészeti Kutató Intézetben feltárták a *szőlőklorózis* okát és hatásos gyógyítási módszert dolgoztak ki. A szőlő rovarkártevői elleni védekezés keretében kidolgozták a cserebogárpajor és a filoxera gubacslikó alakja elleni védekezés jó módszerét.

A növényvédelmi kutatások tehát általában eredményesek, viszont a termelésben való alkalmazásuk a kutatásokkal nem tud lépést tartani.

Az öntözés terén folyó kutatások (36. fő feladat) sok irányúak. A kutatásokat az ÖRKI-ben, az Agrártudományi Egyetemen, a Nagykovácsi Mezőgazdasági Kísérleti Intézetben, a Talajtani és Agrokémiai Intézetben, a Gép-kísérleti Intézetben folytak, ezeken kívül azonban a mezőgazdasági vízgazdálkodás érdekében jelentős munkát végeztek és eredményeket értek el a Vízgazdálkodási Tudományos Kutató Intézetben és a Műszaki Egyetemen is.

Megállapították az öntözést legjobban megháláló kukoricafajtákat, az öntözéshez megkívánt agrotechnikát, a talajok vízgazdálkodásának finomabb részleteit, a zöldségnövények vízforgalmát, az optimális öntözési időpontokat és az öntözővíz mennyiségét. A takarmánybázis növelése szempontjából anynyira fontos öntözéses legelőgazdálkodás kutatása során vizsgálták a gyep-növények társítását, a trágyázás és ápolás technikáját, a korszerű gyephasználat módszereit. Kutatták a szél hatását az esőszerű öntözésre, a vízelosztás minőségének javítását és az erózió megelőzését, végül pedig az öntözés gazdaságossági kérdéseit. Ahhoz azonban, hogy eredményesen és gazdaságosan tudjunk öntözni, nemcsak nagy befektetésekre, hanem további kutatásokra is nem utolsósorban sok hozzáértő öntözési szakemberre is szükség van.

A mezőgazdaság gépesítése terén (46. fő feladat) a kutatás jól halad. Tavaly a következő fontosabb eredmények születtek.

Kialakították a D—4K összerékmeghajtású traktort (Vörös Csillag

traktorgyár szerkesztőgárdája, a kapcsolódó kísérletekben a Budapesti Műszaki Egyetem mezőgazdasági gépek tanszéke); ennek gyártását a KGST Magyarországra profilozta. E traktor az eddigieknél alkalmasabb, elsősorban a homokos és a lejtős területek megművelésére. Önbeálló függesztő rendszert alakítottak ki ekék számára, ami jobb minőségű szántást tesz lehetővé bármely terepen, s megkönnyíti a traktorvezetők munkáját (KGM Mezőgépfeljesztési Intézet). Igen alapos kutatómunka foglalkozott a mezőgazdasági gépi műveletek munkasebességének növelésével. Megállapítást nyert, hogy a szántás sebessége a hagyományos ekékkel és traktorokkal 8 km/ó körül optimális. Nagyobb sebesség a hagyományos gépekkel nem javasolható. A kutatómunka ma már a nagyobb sebességű szántásra alkalmas művelőtestek geometriájának kialakításáig jutott el (Agrártud. Egyetem Mezőgazdasági Gépészmérnöki Kara, mg. gépek tanszéke).

Az erdészeti kutatások is elsősorban a távlati kutatási tervben kitűzött feladatok megoldására irányultak (33. fő feladat). A sok értékes kutatási eredmény közül felemlítem, hogy az Erdészeti Tudományos Intézet erdőhasználati és gépesítési osztályán kidolgozták a futószalagszerű fakitermelés elvére épülő, közelítéssel egybekötött komplex fakitermelés technológiáját, ami a jelenlegihez képest 60—100%-os termelésnövekedéssel jár. Az erdőgazdaságok az új technológiát részben már alkalmazzák, részben most vezetik be. Az Erdészeti és Faipari Egyetem erdőtelepítési tanszékén 600 fűz hibridnek utódvizsgálata alapján olyan kenderfűz klónt választottak ki, amely az eddig termesztett fajtát 90%-kal felülmúlja. A termőhelyismereti tanszéken megállapították, hogy a törőlmetszett nyárdugványok gyökeresednek a legjobban, s a gyökeresedést egyes stimuláló savakkal fokozni lehet.

Az állattenyésztési kutatási eredmények a 43. és a 44. fő feladat egyes részleteinek megoldását vitték előre. Az Állattenyésztési Kutató Intézetben megállapították, hogy a hízósertések takarmányában az árpadarát kukoricadarával lehet helyettesíteni, ha 10% lucernaliszt és 10% búzakorpa kiegészítést adnak. Az ilyen takarmányozás olcsóbb, és nem befolyásolja sem a hizlalás eredményét, sem a vágott áru összetételét. Többféle változatban, 250 borjún folytatott kísérletekben megállapították, hogy 350 liter 2% zsírtartalmú tej itatása és 15% tejport tartalmazó borjútáp etetése a növekedést, takarmányértékesítést és gazdaságosságot tekintve a legkedvezőbb eredményt adja akkor, ha a borjak fölnevelésénél a teljes tej fogyasztását erősen kell korlátozni és a lefölözött tej itatását mellőzni kell.

Már évekkel ezelőtt megindult jersey keresztezési kísérletek eredményeképpen ma már mind több gazdaságban alkalmazzák ezt a keresztezést a tej mennyiségének és minőségének növelésére.

A gyakorlatban is átment eljárás a halastavi pecsenyekacsa nevelés. A Kisállattenyésztési Kutató Intézet szarvasi tőgazdaságában az előző években kidolgozták ennek a módszerét. A lényeg az, hogy a tóra kihelyezett kacsákat

intenzíven takarmányozzák, mire azok 8 hetes korban 2,5 kilós súlyt érnek el. A valamivel kedvezőtlenebb takarmányértékesítést az ellensúlyozza, hogy a tó szervesanyag és zooplankton mennyiségének gyarapodása következtében a pontyállomány kacsánként 0,45 kg-mal nagyobb súlyt ért el. Három tógazdaság 1962-ben már több százezer, tavon nevelt, exportra alkalmas kacsát adott át.

A Kisállattenyésztési Kutató Intézet méhtenyésztési osztálya a méhanya nevelésre dolgozott ki új, az ediginél sokkal jobb eljárást.

Az állattenyésztési kutatásokkal kapcsolatban szeretnék egy olyan hiányosságra rámutatni, amely a mezőgazdaságot évente sok százmillióval károsítja meg. Ez pedig az állattartási épületek tervezésében nem is olyan ritkán meglevő hibák. A népgazdaság évente hatalmas összegeket fordít állatszállítások építésére, újabb, modern tervek készülnek, épületek dőlnek össze, de eddig még egyetlen típusistállót sem értékelték ki egészségi, technológiai és üzemgazdasági szempontból. A legújabb baromfitartási épületekben olyan hibák vannak, amelyeket a hazai tapasztalat és adatok alapján is el kellett volna kerülni, s mindenképpen jobb terveket lehetett volna készíteni, ha modern külföldi terveket a mi viszonyainkhoz helyesen adaptálnak. Ezekre a hibákra a népgazdaság és a termelőszövetkezeti parasztság fizet rá, s fog ráfizetni mindaddig, amíg a tervezés, a kutatás és a gyakorlat elengedhetetlen kapcsolatát meg nem teremtik.

Az állatorvostudományi kutatások ugyan elsősorban a távlati kutatási terv 45. fő feladata megoldására irányulnak, a dolog természeténél fogva azonban kapcsolatosak a 43. és a 44. fő feladattal is. Az alapkutatások terén a legjelentősebb eredmény, hogy az MTA Állategészségügyi Kutató Intézetében a fehérjeanyagforgalom megbontásával a szervezetben olyan változásokat állítottak elő, amelyek révén lehetővé vált, hogy szigorúan stenoxeniás vírusokat és baktériumokat meg lehetett tapasztani fajuknál fogva ellenálló állatokban, s bennük az eredetivel azonos kórképet sikerült előidézni. Meg lehetett telepíteni emberi hepatitis vírust és a fertőző sertésbénulás vírusát tengerimalacban, halálos leptospirozist lehetett előidézni patkányban. E kutatások nagymértékben előrevitték a fogékonyságra, a rezisztenciára s az antimetabolitokra vonatkozó ismereteinket. Folytatták a csibék encephalomaláciájának kórfejlődésére vonatkozó kutatásaikat, s rámutattak a lipokromfestékek fontos szerepére. A nagyüzemi baromfitenyésztésben annyi kárt okozó mycoplasmosis kóroktanának és kórfejlődésének kutatása tovább haladt, az intézet által előállított tartosított antigén szélesebb körű laboratóriumi diagnosztikai célokra is rendelkezésre áll. Útmutatást tudtak adni a betegség kártételének csökkentésére. Tovább folytatták a magyarországi halak parazitafaunájának feltérképezését, és több új faj előfordulását megállapították stb.

A Phykaxia Állami Oltóanyagtermelő és az Állatgyógyászati Oltóanyag-ellenőrző Intézet az oltóanyagtermelés további tökéletesítésén munkálkodott,

s előrehaladás történt a háziállatok takarmánykiegészítő-szereihez szükséges egyes vitaminok hazai előállításában.

A célhiteles kutatások közül az Állatorvostudományi Egyetem Járványtani Tanszékén a sertések enterovírusainak tanulmányozása azt a gyakorlat számára értékesíthető eredményt adta, hogy sertésekben számolni kell enterovírusok okozta olyan agyvelőgyulladásokkal, amelyeknek más hasonló bántalmaktól való elkülönítésére alkalmas a szövettenyészetekben való vírusizolálás, valamint a vírussemlegesítési próbával ellenanyagok kimutatása. A belgyógyászati tanszéken a múlt évben befejezték a szálastakarmányok nyomelem-analízisét, amelynek eredményeképpen közel 20 000 egységes szempontok szerint nyert vizsgálati adat áll rendelkezésre. Ezeket a talajtanban, növénytermesztésben, a vadgazdaságban és főként a nyomelemhiány betegségek megelőzésében lehet hasznosítani.

Az agrártörténeti kutatások nem szerepelnek ugyan a távlati kutatási tervben, jelentőségük azonban nem csupán történelmi, társadalomtudományi, hanem sok tekintetben mai feladataink tervezéséhez is segítséget nyújtanak. Három munka érdemel különös elismerést. Az egyik „A magyar parasztság a kapitalizmus korában” c. tanulmánykötet, a másik az 1715—20-beli és az 1828. évi országos összeírás agrártörténeti feldolgozása, a harmadik pedig a II. József korabeli „Landesbeschreibung” feldolgozása.

A kutatási eredményekről adott vázlatos és inkább kísérlet számba menő tájékoztatás a dolog természeténél fogva nem lehetett sem teljes, sem pedig nem tarthat igényt arra, hogy minden esetben a valóságos értékviszonyokat tüntesse fel. Aki az itt nem említett igen sok és közöttük értékes munka eredménye iránt és a részletek iránt érdeklődik, azoknak rendelkezésre állanak a kutató és a kísérleti intézetek évi jelentései, a folyóiratokban megjelent közlemények, továbbá azok a nagyon ügyesen összeállított könyvecskék, amelyeket az egyes intézetek adtak ki a gyakorlatba már átültethető eredményeikről. Neveket sem említettem, nem utolsósorban azért, mert az eredmények első-sorban intézeti eredmények, még ha egy témán történetesen csak egy kutató dolgozik is.

Egy kutatási eredmény csak akkor hat, ha alkalmazzák. A kutatási eredményeknek a gyakorlatba való bevezetésénél azonban nem szabad arról megelégedezni, hogy új, igényes technológiát, bőtermő növényfajtát, nagy termelőképességű állatfajtát csak ott lehet eredményesen alkalmazni, ahol bevezetésüknek megvannak a személyi és tárgyi feltételei. Biológiai törvényszerűség, hogy genetikusan nagy termelőképességű fajtáknak genetikusan nagy igényei is vannak az életkörülmények, a táplálék, a környezeti tényezők mennyiségi és minőségi tekintetben teljes biztosítása iránt. Ahol ez nincsen meg, ott az új fajta vagy módszer nem válhat be, s bevezetésének erőszakolása diszkreditálja a tudományos kutatást. A kutatóknak tehát az is feladatuk, hogy minden esetben adják meg az általuk ajánlott módszer vagy fajta alkal-

mazásának föltételeit, az igazgatási szerveknek pedig az a feladata, hogy minél több elmaradt gazdaságot minél előbb felhozzanak a minimális technológiai szintre.

A mezőgazdasági kutatás és a gyakorlat kapcsolatának jegyében vett részt az Akadémia az elmúlt évi mezőgazdasági kiállításon. A külön akadémiai pavilonban az agrártudományi osztály intézetei, több tanszék, a biológiai osztály vácrátóti és a genetikai kutatóintézete állított ki, az üzemszervezési pavilon kiállításának megszervezésében pedig az Agrárgazdasági Kutató Intézet munkatársai tevékenykedtek. Az Akadémia kiállítását aranyéremmel tüntették ki, s általában igen jó benyomást keltett. Részünkre mindezen kívül azzal a haszonnal is járt, hogy tapasztalatokat szereztünk ahhoz, hogy a jövőben az ilyen kiállítást még közelebb tudjuk hozni az élethez.

VI. Könyv- és folyóiratkiadás

Az osztály tagjainak, a tudományos intézeteink dolgozóinak és általában az agrártudomány művelőinek munkái az Akadémiai Kiadónál, a Mezőgazdasági Kiadónál, valamint számos külföldi kiadónál jelentek meg. Az Akadémiai Kiadónál 1962-ben 18 agrár vonatkozású munka jelent meg, de több is megjelenhetett volna, ha a szerzők kézírataik beadásával nem késlekednek, s a kézírataikat a kívánalmaknak megfelelő terjedelemben és formában adják be. A munkák közül hét „A nagyüzemi gazdálkodás kérdései” sorozatban jelent meg, az Agrárgazdasági Kutató Intézet szerkesztésében. A Magyarország Kultúrfőrlőrája sorozatban ismét több füzet jelent meg, úgyhogy a 10 kötetes mű I. és X. kötete immár teljes. Az 1963-ban kiadásra kerülő füzetek anyaga is már együtt van. Az Osztály gondozásában 1962-ben megjelent munkák közül kiemelkedő szakmai sikert ért el az ERDEI FERENC szerkesztésében most II. kiadásban megjelent: „A termelőszövetkezeti üzemszervezés gyakorlati kézikönyve” és KURNIK ERNŐ: „Szója” c. könyve.

RÉTHLY ANTAL: „Időjárási események és elemi csapások Magyarországon” c. könyvére pedig nemcsak a meteorológusok, hanem a szélesebb olvasóközönség is felfigyelt.

A Mezőgazdasági Könyv- és Folyóiratkiadónál megjelent munkák közül kiemelkedik PORPÁ CZY ALADÁR szerkesztésében a fertődi kutatóintézet kollektívája által írt munka: „A korszerű gyümölcstermelés elméleti alapjai.” E munkát nemcsak a gyümölcstermesztők, hanem a biológusok és általában a természet iránt érdeklődő művelt emberek nagy érdeklődéssel olvashatják. Mind tartalmi színvonala, mind pedig művészi rajzai révén kitűnő munka JÁVORKA—CSAPODY: „Kerti virágaink” színes atlasza.

Az Akadémiai Kiadó és G. Fischer jénai kiadó közös kiadásában jelent meg DI GLÉRIA — KLIMES SZMIK—DVORACEK: „Bodenphysik und Boden-

kolloidik” c. műve. Több magyar szerző munkájának angol, orosz, lengyel, kínai, olasz, spanyol és vietnami nyelvű fordítása előkészítés vagy már sajtó alatt van.

A könyvek értékelésének igen jó módszerét alkalmazta az elmúlt évben a mezőgazdasági ökonómiai bizottságunk, amikor ERDEI FERENC: Nagykőrös város mezőgazdasági fejlesztése c. munkáját Nagykőrösön, a helyi termelőszövetkezetek és a mezőgazdaság irányítását végző megyei szakemberek részvételével vitatta meg, „A termelőszövetkezeti üzemszervezés gyakorlati kézikönyve” c. munkáját pedig Zsámbékon, a termelőszövetkezeti vezetők részére szervezett ankéton.

Itt kell szövegezni, hogy a könyv- és folyóiratkiadó bizottságunk még mindig nem tudott határozni a népszerű tudományos kiadványsorozat megindításáról. E sorozat azonban nem lehet azonos a szintén szükséges kis monográfiák sorozatával, amely az agrárgazdaságtan területén már olyan szépen megindult.

A mezőgazdasági könyvkiadás egészét áttekintve megállapítható, hogy a könyvekkel való ellátás általában jó. Mindössze a mezőgazdasági öntözés területén lenne szükség olyan korszerű szakkönyvekre, amelyek az öntözéssel műszaki, növénytermesztési és üzemgazdasági szempontból komplex módon foglalkoznak.

Folyóirataink munkáját és szerkesztési problémáit bizottságaink és az osztályvezetőség több alkalommal megbeszélte, s részben a szerkesztőségekhez, részben akadémiai szervekhez javaslatokat intézett. Az Osztály Közleményei színvonalának javítását célozta és az 1962. évi XX. kötetében már jól mutatkozik az a törekvés, hogy egy-egy tudományterületről vagy problémaköréről összefoglaló és elvi cikkek lássanak napvilágot. Ilyen nagyobb cikk 5 jelent meg. A Gazdálkodás c. folyóiratnak az eddigi negyedévi megjelenés helyett a kéthavonkénti való áttérése érdekében intézkedés történt. Az Agrokémia és Talajtan és az Agrártörténeti Szemle ívkeretemelési igényeit az Elnökség honorálta. Az Agrártörténeti Szemle iránt erősen fokozódik a bel- és külföldi körök érdeklődése.

Az Acták közül az Acta agronomica főszerkesztője súlyos betegsége miatt már hosszabb ideje nem tud részt venni a lap irányításában, amely állapot soká már nem tartható fenn. Az Acta veterinaria színvonala változatlanul jó, s a baráti államokból mind többen igyekeznek cikkeiket itt elhelyezni. Mindkét Acta szerkesztésében komoly nehézséget okoz, hogy alig van jó szakfordító, s különösen az, hogy a cikkek íróinak nagyobb része még annyira sem bírja az idegen nyelveket, hogy saját cikke idegen nyelvű fordításának legalább szakmai helyességét ellenőrizni tudja. Sajnálatos dolog, hogy az évek óta hiányolt Acta phytopathologica c. folyóirat megindulása az utolsó stádiumában elakadt. A rohamos fejlődésben levő növényegészségügyi tudományterület pedig joggal kíván egy olyan publikálási fórumot, ahol a nagyon komoly ered-

ményeket hozó magyar növénykórtani kutatás eredményei egy hazai lap útján a külföld számára hozzáférhetőek legyenek.

A mezőgazdasági könyvkiadás összehangolását elősegíti az, hogy az osztály két akadémikus tagja és a szaktitkára tagja a Mezőgazdasági Kiadó tanácsának, s hogy az Akadémiai Kiadó és a Mezőgazdasági Kiadó között jó a kapcsolat. Az idei év feladatai közé tartozik, hogy a különböző agrárfolyóiratok profilját pontosabban meghatározzák és összehangolják. Ez kapcsolatos az egész akadémiai folyóiratkiadás értékelésével és rendezésével.

VII. Nemzetközi kapcsolataink

Nemzetközi kapcsolataink fejlődésére jellemző, hogy intézeteink kapcsolatai mindinkább beleépülnek a KGST keretébe, amit már az intézeti tervek kidolgozásában is szem előtt tartottak, másrészt hogy a nyugati országokkal és nagy nemzetközi szervezetekkel (FAO, Nemzetközi Atomenergiái Ügynökség, EUCARPIA, UNESCO stb.) is mindinkább bővülnek kapcsolataink. A KGST keretében 4 intézetünk 7 feladat és 16 téma megoldásában fejtett ki együttműködést, részben mint témavezető. E munka több tudományág területén eredményes volt, és erősödött a kapcsolat a kooperáló intézetek között. Más területeken viszont hiányos volt a koordináció eredménye. Nem azért, mintha a tudományos kutatásokat koordináló konferencia s az elmúlt évben a bolgár főkoordinátor nem igyekezett volna a legjobbat adni, hanem azért, mert egyrészt magában a koordinálás szerkezetében vannak zavaró összefonódások, másrészt pedig mert nem mindenütt volt elegendő kapcsolat a koordinált intézetek és a kutatók között. E nehézségeken egyrészt a felsőbb koordinálás szerkezeti megváltoztatásával igyekeznek majd segíteni, aminek első lépése már megtörtént, másrészt pedig úgy kellene segíteni, hogy a kutatóknak az eddiginél több lehetőséget kellene adni, hogy megbeszélésekre vagy egymás munkájának megismerésére a mostaninál sokkal kevesebb adminisztratív akadály árán jöhessenek össze.

1962-ben két nagyobb nemzetközi értekezletet rendeztünk (agrárgazdasági és búzagenetikai és nemesítési), amelyek mind szakmai, mind politikai szempontból sikeresek és hasznosak voltak. A szocialista országok agrárökonómiai kutatóintézetei képviselőinek IV. tudományos módszertani konferenciáján értékes javaslatokat tettek az agrárökonómiai munka fejlesztésére és összehangolására, és konkrét formában tárgyaltak a tervezés és a belterjeség problémáiról is. Martonvásáron a búzagenetikai és nemesítési szimpozionon 80 hazai szakemberen kívül 12 országból 34 külföldi szakember vett részt. Baráti légkörben és nemzetközi tekintetben is magas színvonalon vitatták meg a búzával kapcsolatos aktuális kérdéseket, az eltérő nézeteket valló kutatók egymás véleményének tiszteletben tartásával ismertették saját állás-

pontjukat. A Mezőgazdasági Kutató Intézetet egyébként tavaly 22 országból kerekén 700 külföldi látogatta meg.

A nemzetközi rendezvények egy része, nevezetesen a KGST-rendezvények mai formájukban csak részben érik el céljukat. Ez vonatkozik a hasonló külföldi rendezvényekre is. Az egyik hiba, hogy a rendezvények annyira zsúfoltak előadásokkal, előre felkért hazai és bejelentett és be nem jelentett külföldi hozzászólásokkal, amelyek egy része hosszú és üres, úgyhogy a lényeges dologra, a vitára már nincsen idő és nincsen türelem. A másik hiba, hogy az előadások nem egy ízben nem egyebek, mint közismert dolgok jó vagy rossz elisméltései. Az sem helyes, hogy ilyen tanácskozássokra a szakmának sokszor nem éppen a legjobban hozzáértő képviselőjét küldik ki. Az ilyent meg lehet csinálni olyan kongresszuson, ahol a sok bejelentett előadás közül azoknak csak egy része kerül elfogadásra és előadásra, s ahol mindenki azon az előadáson vesz részt vagy nem vesz részt, amelyiken akar; munkaértekezleteken azonban ragaszkodni kellene ahhoz, hogy azok előbbre is vigyék a kutatást.

Meghívásunkra 4 szocialista és 3 nyugati államból érkezett hozzánk neves tudós. Egyezményes alapon 6 szocialista államból 25 kutatót fogadtunk 9—28 napos tanulmányútra, saját devizával pedig 3 szocialista államból 5-en tartózkodtak nálunk az elmúlt évben. Egyezményes keretből 40 kutatónk volt külföldi tanulmányúton, devizás alapon pedig 8. A tanulmányutak időtartama általában 2—3 hét volt, de 15-en 1 hónaptól 3 hónapig terjedő időt töltöttek külföldön. 3 intézetből 7-en nyugaton, 7 intézetből (tanszékről) pedig 41-en a baráti államokban voltak.

13 szervtől (intézet, tanszék, osztály) 39-en vettek részt 37 nemzetközi értekezleten (kongresszus, konferencia, KGST munkaértekezlet), ezekből 9 értekezlet a nyugati államokban volt.

Folytattuk a Vietnami DK-ban a martonvásári hibridkukorica törzsek téli szaporítását. E munkára az első 3 hónapra Herczeg Márton, a munka második felére pedig Manninger István kutató utazott ki. Meg kell jegyezni, hogy a vietnami munka az európai ember szervezetét és egészségét megviseli.

Mindent összevéve 100 kiutazáson 102-en vettek részt, akik közül csak 15% volt idősebb 45 évesnél.

A gazdaságilag még fejlődőben levő országokban UNESCO szakértői állomáshelyekre 9 kutató pályázatát továbbítottuk, akik közül két kutatót illetékes kormánysszerveink már jóvá is hagyták. Rendeztük nemzetközi szervezetekben viselt régi tagságainkat, s ahol indokolt volt, új tagok jelentkezését segítettük elő. Javaslatokat tettünk a Nemzetközi Atomenergia Ügynökségnél, a Kanadai Nemzeti Kutató Tanácsnál és az USA-ban elnyerhető ösztöndíjakra, továbbá a Szudáni Egyetem tanári és asszisztensi állásaira, s kubai szakértői állásra.

Örvendetes jelenség, hogy immár nemcsak az idősebb, hanem fiatalabb kutatóink is mind többen kapnak meghívást külföldi konferenciákra és előadások tartására.

Az FM-mel közösen foglaltunk elvi álláspontot a KGST keretében létesítendő nemzetközi kutatási központok ügyében (növényi tartalékok felhasználására, nemzetközi mezőgazdasági tájékoztatási és dokumentációs központ, nemzetközi mezőgazdasági intézet Mongóliában).

A nemzetközi kapcsolatok minden terén terveinket és teendőinket kölcsönösen egyeztettük az FM-mel, ami biztosítóka volt annak, hogy a rendelkezésre álló lehetőségeket a legjobban, a magyar mezőgazdaság egészének javára tudjuk fölhasználni.

A nálunk járt külföldiek általában elégedettek voltak mind a vendéglátással, mind az itt tapasztaltakkal. A legtöbben igen jól nyilatkoztak kutatómunkánk színvonaláról és eredményeiről. Különösen hálásak vagyunk azonban azoknak, akik a hiányosságokra és azok pótlására is rámutattak. Többen (Stubbe, Schönbach, Schulz, Lupton, Mac Key stb.) külön is köszönetet mondtak levélben a szíves fogadtatásért, és kiemelték a kutatómunkában elért eredményeinket. Goerttler NDK-beli akadémikus azért mondott köszönetet, hogy a nála járt állatorvos kutatónk segítségével új módszereket ismertek meg és vezettek be a gyakorlatba.

Nem hallgathatom el azonban a külföldön járt munkatársaink gyakran elhangzó megállapítását, hogy bár a baráti országok az agrártudományi kutatómunkában általában (de nem minden területen), még nem előztek meg bennünket, de e tekintetben lemaradunk, ha intézeteinket nem tudjuk jobban fejleszteni. Ezt nem a szakmai vagy nemzeti sovinizmus, hanem a magyar mezőgazdaság további fejlődése iránti kötelező gondoskodás követeli.

A külföldi utak hasznosításával nem lehetünk egészen megelégedve. Voltak, akik hazaérkezésük után intézeti munkatársaik, majd a szakbizottság előtt beszámoltak arról, hogy mi újat, érdekeset és gondolatokat ébresztőket tapasztaltak, s útijelentésüket szakszerűen elkészítve idejében beadták. De azt is lehetett tapasztalni, hogy a beszámolás későre maradt, formális volt, úgyhogy szinte az a benyomás, mintha a külföldi útról hazatért a látottakat lehetőleg magának akarná megtartani. Igaz ugyan, hogy a kongresszusok tudományos szempontból általában rossz hatásfokúak, s ami hasznos és érdekes, az a kongresszusok mellett történik. De ezeket is hasznosítani kell.

Még mindig érkeznek az Osztályhoz olyan kérések, hogy nyelvismerettel nem rendelkezőknek tegyük lehetővé a külföldi tanulmányutat. Nagyon szeretném minden érdekelttel megértetni, hogy sem tanulmányúton boldogulni, de még turista módon az időt hasznosan eltölteni sem lehet annak, aki sem az ország nyelvén, sem valamely ott beszélt világnyelven nem tudja magát megértetni s ő sem ért meg másokat. Egy nyelv elemeit itthon kell elsajátítani, s ezt nyelvtanfolyam nélkül is lehet. Külföldi út, ha az a nyelvtanulást is

szolgálja, nem az elemi ismeretek megszerzésére, hanem a már meglevő ismeretek tökéletesítésére való. De egyébként milyen kutató az, aki nyelvtudás hiányában saját témájának nemzetközi helyzetéről sem tud tájékozódni. A referátumok és kivonatok erre nem elegendők.

VIII. Tudományos káderutánpótlás

Osztályunkhoz jelenleg 40 doktor és 254 kandidátus tartozik, akik közül 1962-ben 4 doktor és 33 kandidátus kapott minősítést. Az értekezések színvonala általában jó, egyes esetekben egészen kiváló volt. Az 1959–60-ban fölvetett aspiránsok legtöbbje idejében és eredménnyel vizsgázott, s disszertációjuk is készül. Sajnos azonban voltak olyan kandidátusi vizsgák is, ahol a jelölt olyan fokú tudatlanságról tett bizonyosságot, hogy a vizsgát nem lehetett elfogadni. A régebben fölvetett rendes és levelező aspiránsok egy része elmaradt vizsgáival, s munkájuk abban merül ki, hogy vizsgahalasztást, vizsgaelengedést kérnek. Az Osztály helyzete, amikor e téren rendet kíván teremteni, meglehetősen nehéz, mert egyes részletkérdésekben a TMB-n belül sem alakult ki egységes álláspont.

Az opponensek a múlt évben általában jó munkát végeztek, bár még mindig voltak olyanok, akik mindenképpen ki akartak térni e megtisztelő kötelesség alól, nevezetesen olyan esetekben, amikor határozott állásfoglalásra lett volna szükség. Volt olyan opponens is, aki egy esztendeig ült az értekezésen és csak akkor adta be az opponensi véleményt, amikor a tartós késedelem miatt kandidátusi illetményének szüneteltetése is szóba került. Legyünk tisztában avval, hogy az opponenseknek nem az a kötelessége, hogy az értekezést kivonatossan ismertesse, hisz ezt a jelölt néhány perccel előbb, a tézisekben már megtette, és hogy néhány langyos elismerő szót mondjon, hanem elsősorban az, hogy rámutasson, milyen új tudományos eredmény született, hogy értékelje a jelölt módszereit, a kutatás irányát, a levont következtetések helyességét, s ha más a véleménye, azt fejtse ki. Ez nem jelent barátságtalan magatartást a jelölttel szemben, s az értekezés elvetését, hiszen a jelöltnek módjában van álláspontját kifejezni és igazolni. De egyébként sem okvetlenül szükséges, hogy a jelölt és az opponensek teljesen egy véleményen legyenek, az pedig nagy hiba, ha a jelölt fölös óvatosságból úgy igyekszik megírni értekezését, hogy abban lehetőleg semmiféle elvileg új vagy vitatható ne legyen. Sajnálatos módon az is előfordult, hogy a bírálóbizottság egyes tagjai csak az utolsó pillanatban, vagy be sem jelentették, hogy valami oknál fogva nem vesznek részt a vitaülésen. Az ilyen eljárás elsősorban arra vet furcsa fényt, aki csinálja.

Vannak olyan aspiránsok, akik már nem tartoznak a legfiatalabb generációhoz, s akik mögött esetleg már tiszteletre méltó közéleti múlt van, s erre való hivatkozással húzódoznak a vizsgáktól, vagy ha le is vizsgáznak, az a

kívánságuk, hogy ne kelljen értekezésüket nyilvánosan megvédeni. Azt hiszem, ez nagyon hibás álláspont. A nyilvános védés nem megalázó cselekmény, hanem egy ünnepélyes aktus, amikor a jelölt a legtekintélyesebb magyar tudományos testületnek, a Magyar Tudományos Akadémiának szószékére lép. A megvédéstől való húzódozás nem az erőnek a jele.

A káderutánpótlásban az utóbbi években fokozatosan sikerült érvényesíteni a tervszerűséget abban az értelemben, hogy az addig „fehér foltoknak” számító tudományterületeken is vannak már minősítettek. De még mindig kevés a minősített a mezőgazdasági mikrobiológia, az állatélettan, a takarmányozási kémia és a mezőgazdasági építészet terén. Nem megnyugtató a helyzet a külföldi aspirantúrával, mert nincsen mindig alkalmas jelentkező, s olyan hangokat is lehet hallani, hogy a külföldről visszatért kandidátusnak nagyobbak az igényei, mint a képességei, s hogy olyan gyöngé értekezés alapján kaptak fokozatot, amilyent itthon nem tudtak volna megvédeni. Azt hiszem, szigorúan ragaszkodni kellene ahhoz az elvhez, hogy külföldi aspirantúrára csak a legkiválóbbakat szabad küldeni, akik otthoni munkájukkal már tanúságot tettek arról, hogy velük külföldön a magyar tudományos utánpótlásnak becsületet fognak szerezni.

A tudományos káderutánpótlásnak, a kádernevelésnek nem egyedüli módja, nem kezdete és nem vége a tudományos fokozatok megszerzése. Ez már előbb kezdődik, s nem fejeződik be a fokozat megszerzésével. A kádernevelés egyik útja az akadémiai gyakornokok intézménye, ami igen jól bevált, és szélesítését szükségesnek tartjuk. Kádernevelés az is, amikor az intézetekben és a tanszékeken a fiatalabb kutatókkal tervszerűen foglalkoznak, amikor azok részt vesznek az intézeti értekezleteken, amikor az idősebb kutatók a fiatalabbakkal konzultálnak, s amikor a fiataloknak alkalmat adnak, hogy külföldi tudományos összejöveteleken részt vegyenek. Ahhoz azonban, hogy az ilyen kádermunka eredményes legyen, elsősorban az kell, hogy a fiatal tudományos munkatársak magukat saját tudományszakuk területén műveljék, nyelveket tanuljanak, hogy minél szélesebb általános műveltségre tegyenek szert, s mint emberek is kibírjanak minden kritikát.

Intézeteink és bizottságaink feladata, hogy ilyen fiatal embereket irányítsanak az aspirantúra felé,

*

Az Osztály működését mind tudománypolitikai, mind adminisztrációs tekintetben jelentősen megkönnyítette, hogy elkészült és életbelépett az Akadémia szervezeti és működési szabályzata, amely világosan elhatárolta az Akadémiának mint tudományos testületnek és az Akadémiának mint országos főhatóságnak tevékenységét és felelősségét, azonkívül megállapította az akadémiai szervek, a hivatali szervek, az Akadémia felügyelete alá tartozó

intézmények feladatát és hatáskörét. Az Osztály kapcsolatai az Akadémia hivatali szerveivel az elmúlt évben is igen jók voltak, s különösen sok segítséget kaptunk az Elnökségi Titkárságtól, a Személyzeti Osztálytól s nem utolsósorban a Terv- és Pénzügyi Titkárságtól. A Nemzetközi Kapcsolatok Osztályával a múltban néhány esetben nézeteltérésünk volt az NKO sajátos munkastílusa miatt. E téren már javulás mutatkozik.

Az Akadémia többi osztályai közül a Biológiai Osztállyal voltunk szorosabb kapcsolatban, s egy-egy feladat megoldásában a Műszaki Osztállyal is együttműködtünk.

Az országos főhatóságok közül a Földművelésügyi Minisztériummal minden tekintetben a legteljesebb egyetértésben dolgoztunk, s bővítettük kapcsolatainkat az FM irányítása alá tartozó intézményekkel. A többi főhatóság közül a Pénzügyminisztérium és az Országos Tervhivatal egyre inkább honorálja az agrártudományok és a mezőgazdaság fejlesztésére vonatkozó elgondolásainkat. Nagyon szeretnénk, hogyha az Akadémia Elnökségének Osztályunk iránt megnyilvánuló érdeklődése a jövőben abban is nyilvánulna, hogy a költségvetési és beruházási keretekből az eddiginél nagyobb részt juttat.

Az Agrártudományi Egyesület, amely az Akadémia IV. Osztályának felügyelete alá tartozik, az elmúlt évben általában jól dolgozott, bár a vezetés nem mindig volt tervszerű. Ennek ellenére rendezvényei sok esetben irányt mutattak mind az igazgatásban, mind a termelésben dolgozó szakembereknek. Taglétszáma az elmúlt év végén 5379 volt, s ezeknek több mint a fele állatorvos és kertész. Feltűnő kevés viszont a növénytermesztő és az állattenyésztő tagok száma. E téren az egyesületnek széleskörű és egészséges propagandát kell a jövőben kifejteni.

A tavalyi osztálytitkári beszámoló végén megemlítettem, hogy az Elnökség az Agrártudományi Osztály további munkájára és a kutatások irányítására határozatot hozott. Illő dolog, hogy e határozat végrehajtásáról beszámoljak.

1. Az Elnökség helyeselte a gyakorlattal való kapcsolat erősödését, és felhívta az Osztályvezetőséget, hogy ezt a kapcsolatot tovább erősítse, különös figyelmet fordítva az elméleti és alapkutatások fejlesztésére, hogy az akadémiai intézetek szakterületük tudományos és ideológiai központjává váljanak.

Ennek a követelménynek az Osztály az elmúlt évben eleget tett. Amint a bizottságok és intézetek munkájáról adott beszámolóból kiderül, a gyakorlattal való kapcsolat tovább javult, hasznosnak bizonyult, s ami különösen öröndetes, más főhatóságok mindinkább kezdik felhasználni bizottságaink és intézeteink munkáját. Az elméleti és az alapkutatások terén a múlt évben több olyan eredmény született, amely elméleti jelentőségén túlmenőleg a gyakorlati kutatásoknak máris vagy a közeljövőben újabb kiinduló pontot vagy az eddiginél biztosabb alapot ad. Intézeteinkről el lehet mondani, hogy szakterületüknek nemcsak hazánkban váltak tudományos központjaivá, hanem nemzetközi tekintélyük is tovább nőtt.

2. Az Elnökség felszólította az Osztályvezetőséget, hogy különös gondot fordítson arra, hogy az elméleti kutatómunka és a gyakorlat, továbbá, hogy az Akadémia keretében folytatott tudományos kutatás és az FM felügyelete alá tartozó intézmények közötti kapcsolat a távlati kutatási tervben meghatározott keretek között szervezettebbé és hatékonyabbá váljanak.

Ennek a követelménynek az Osztály az adott lehetőségek között eleget tett. Annak, hogy a koordináció és a koncentráció nem valósult meg mindenütt teljes mértékben, az az oka, hogy ehhez nagyobb hatású szervezeti és személyi változtatások, átszervezések, összevonások és új kutató részlegek létrehozása szükséges. Ezek felmérése folyamatban van, megtervezése és szervezeti kialakítása azonban igen alapos, megfontolt munkát igényel, ami hosszabb időt vesz igénybe.

3. Az Elnökség felhívta az Osztályt, hogy az intézeti tudományos teljesítőképességét azáltal is fokozza, hogy a feladatok betöltésére bármely oknál fogva alkalmatlan tudományos és kisegítő munkatársakat arra alkalmasabbakkal cserélje ki.

E nehéz követelménynek az Osztály csak korlátozott mértékben tudott eleget tenni. Ennek oka az volt, hogy emberieségi és személyi szempontok, nemkülönben a Munka Törvénykönyvben meglevő megkötések miatt nem egy esetben kénytelen volt az Osztály az adott helyzettel megalkudni vagy félmegoldással megelégedni. Mélyreható rendezés csak akkor lesz lehetséges, ha a lakáshiány Budapesten és vidéken megszűnik, s ha a dolgozók és nem dolgozók önkritikája és politikai érettsége annyira fejlődik, hogy egy tudományszervezési vagy népgazdasági okból szükséges áthelyezés ellen nem fognak személyi összeköttetések felhasználásával ellenszegülni.

4. Az Elnökség felhívta az Osztályt, hogy a kutatómunka anyagi és szervezeti feltételeinek jobb megteremtése érdekében az igényeket dolgozza ki és terjessze az Elnökség elé. Ez megtörtént, és bizonyos eredményekről be is számolhatok. Ezek közül a legfontosabb, hogy az Agrárgazdasági Kutató Intézet új székházának építését elhatározták, és erre a következő években fedezetet irányoztak elő. Hosszabb és alapos előkészítés után meg fog nyílni a lehetőség, hogy a Mezőgazdasági Kutató Intézetben Martonvásáron egy nagyobb méretű, korszerű klímaház épüljön. Nem haladt előre viszont az Agrokémiai és Talajtani Intézet melegházának megépítése és az Állategészségügyi Kutató Intézet kísérleti állatházának felépítése. Erre azonban az idén remélhetőleg sor kerül.

*

Az agrártudományok művelőire az idén különösen nehéz feladatok várnak. A nagyon mostoha időjárás sok olyan szervezési, agrotechnikai vagy egyéb kérdést fog fölvetni, amelyek új megoldásokat igényelnek, s amelyekre a gyakorlat és az igazgatás a kutatóktól s az akadémiai bizottságoktól is vár

választ és kezdeményezést. Szakbizottságaink és a koordinációs bizottságok legyenek munkaterületüknek előrelátó gazdái, találják meg saját feladataikat, s harcoljanak azért, hogy a helyesnek talált (de hozzáteszem, hogy a népgazdaság mostani teljesítőképességével számoló) javaslataikat az illetékes szervek figyelembe vegyék. A kutatóknak nagy a felelőssége: idejében és határozott választ kell adni a termelés során felmerülő kérdésekre. Intézeteinknek és bizottságainknak pedig örködniük kell, hogy téves, áltudományos vagy látszateredmények ne diszkreditálják a kutatást, és hogy a helyes eredményeket helyesen is alkalmazzák. A tudomány termelő erő, de a felelőtlen megnyilatkozások, a helyes elgondolások eltorzításai már nem előrevivői, hanem gátjai a fejlődésnek és a termelésnek egyaránt.

Az Osztályvezetőségnek jobban kell támogatni a bizottságokat, az intézetekben folyó munkának pedig tőle telhetőleg meg kell teremtenie a személyi és tárgyi feltételeit. Ehhez azonban az is szükséges, hogy az Osztályvezetőség tagjai több időt és erőt fordítsanak az Osztály munkájában való tevékeny részvételre.

Beszámolómat azzal zárom, hogy megköszönöm az agrártudományok minden dolgozójának, s nem utolsósorban az Osztály szaktitkársága dolgozóinak odaadó munkáját, s kérek mindenkit, hogy a jövőben is lelkesen munkálkodjanak a magyar mezőgazdaság fölvirágoztatásán.